

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

14. MÁJA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50

Nie, neodchádzaj
z Európy, Pane,
kde úsmev vraždí,
rinčia ešte zbrane,
kde šelma besná
v srdci ešte zúri
a šťastie krídlom

Vstaň, Pane, z mŕtvych

ANDREJ ŽARNOV

bije v holé múry.
Ó neodchádzaj,
vidíš zem i dobu,
vstaň, Pane, z mŕtvych,
voláme Ťa z hrobu,
vstaň, Pane, v horách,
chalupách i v poli,
buď večne s nami,
lebo pravda bolí,
vstaň, Pane, z mŕtvych
i tam pri Dunaji...

Nevolám pomstu
zúfalý ni smutný,
lež na ostatnú strunu
bijem lutny,
pod krížom Tvojím
modlitba mi kanie,
vstaň slávne z mŕtvych
v Európe, Pane...

Snímka: Teodor Križka

Sme podelení, rozpačovaní, každý vo svojom chlieviku. Podľa výzoru, farby pleti, movitosti, vzdelania, dokonca aj podľa názoru. Či sme z mesta a či z vidieka, ba dokonca či sme ešte z provinčnejšieho mesta a prinčnejšej dediny ako iní. I podľa toho, z akej svetovej strany sme, ba dokonca či pijeme pivo, víno alebo tvrdý alkohol. Či sme ľavičiari, pravičiari, umiernení či radikálni, konzervatívni alebo modernistickí, či uznávame toho alebo onoho civilizačného hegemonu, pod ochranou ktorého nám bude hej, len sa treba

K hľadaniu integrity

TEODOR KRIŽKA

prispôbiť s patričnou dávkou cynizmu kariérneho diplomata.

Deliacich čiar je medzi nami ďaleko viac. Nie je mojim cieľom ich vymenovať, naostatok načo aj. Je ich totiž toľko, že by na ne nestačil ani priestor na túto úvahu.

Toto delenie, priznávať sa, si vonkoncom nepáči. Je síce pohodlné, zabezpečuje určitý komfort v akejsi užšej názorovej či partajnej skupine či skupinke, ale za akú cenu? Za cenu, že strácame vedomie širšej spolupatričnosti, potrebu abstrahovať od svojich osobných či skupinových záujmov roviny vyšších cieľov - samosprávnych, národných, civilizačných, všeobecne ľudských.

Keď obhajujem predstavy o plnohodnotnom bytí nášho národa, nikdy neprestávam preverovať svoje predstavy s túžbami iných - jednotlivcov i národov, susedných či vzdialených. Podľa miery schopnosti usilujem sa vžiť do ich pohľadu a vidieť vlastné slová a skutky ich očami. Ani keď som celou myšliou a srdcom prívolať vznik samostatného slovenského štátu, neprestával som sa vcítiť do postoja Čechov, a hoci Trianon znamená pre mňa a môj národ príležitosť vystúpiť z tieňa stopätidesiatročnej maďarskej dominancie, rozumiem stiesnenému pocitu Maďarov. Sám veľmi dobre chápem, že Rakúsko-Uhorsko bolo nielen bezpečným priestorom pre stredo-európsku kultúrnu a duchovnú identitu, spoločne odolávajúcu tlakom z Východu aj zo Západu, ale aj fakt, že narastajúci hegemoniálny vplyv Maďarov musel vyvolať nacionálnu odozvu slovanských národov, či to už hralo do kariet Viedni, alebo cudzím silám, ktoré si želali rozpad cisárstva.

Na rozdiel od hurávlasťencov nevyvyšťujem si zánik ríše ako veľké blaho, lebo i jeho príčinou i dôsledkom bolo vyčistenie anarchobolševizmu a dnes liberalizmu, ktoré premieňajú integralitu ľudskej dôstojnosti na robotizovanú reklamu konzumnosti, národy rozpúšťajú ako kocku cukru v šálke kávy a z kedysi pevnej kostry európskej civilizácie - Desatora si robia trhací kalendár, vytlačujú i Cirkev do poľa charitatívneho združenia, ktoré sa v mnohých predstaviteľoch pomaly ani nerozpomenie na to, že jeho hlavnou príčinou existencie je povolanie ohlasovať pravé a neprekrútené Evanjelium.

Sme podelení tak, že ktorýkoľvek nepriateľ nás môže znesváriť a bez toho, aby sme to vôbec zbadali, rozdávať konflikt, samozrejme nie

na blaho nášho pokoja, ale s vidiacou vlastnej moci a zisku.

Pred dvadsiatimi rokmi, keď k nám začali prichádzať za prácou Ukrajinci, po prvý raz som videl známky rodiacej sa u nich rusofóbie. Chceli byť Európania, nie Moskali, ako hanlivo nazývajú Rusov. Pripisovali Rusom všetko zlo sveta, bolševizmus, hladomor, vojnu - bez ohľadu na to, že sami Rusi trpeli od bolševizmu o nič nie menej a že bolševici radi umiestňovali na najvyššie mocenské pozície vôbec nie Rusov, ale neraz práve ich - Ukrajincov a iné národnosti.

Keď som nedávno videl video

záznam, ako ľavicové bandy tzv. Právneho sektora zahnali v Odese do budovy odborov ruskojazyčných stúpenecov federalizácie Ukrajiny a tam ich doslova zažíva upálili, pri pocite úzkosti nad videnou hrôzou som zároveň pocítil úľavu, že my sme predsa len svoje vzťahy z českým národom a nateraz aj s našim južným susedom riešili pokojne. Možno tomu tak bolo aj preto, lebo tí istí podpaľáči ukrajinsko-ruskej nenávisti si v Strednej Európe naopak želali pokoj. U nás nepadol výstrel, a predsa sme pre kohosi boli čierna diera. Na Ukrajine už vyhasli stovky životov ako dôsledok vyslovene zverských aktov násilia, a predsa o tom svetové médiá mlčia.

Každý, kto pociťuje akúkoľvek túžbu, i tú najsvätejšiu, by sa mal zamyslieť, či ho taká túžba oprávňuje páchať zločiny. Mal by mať na pamäti, že akýkoľvek našepkávač, ktorí ho nasmerujú na boj v mene svojich záujmov a sľubujú mu nieže beztretnosť, ale dokonca pocit hrdinstva, ho raz isto opustia, ba možno ho sami budú súdiť, aby zahladili stopy vlastných zločinov.

Koľko však treba skúseností a duchovnej sily, aby sa človek vymkol spod kontroly vlastného egoizmu, usmerňovaného zlým duchom, a nestal sa nástrojom deštruktívnej vzbury, ktorej dôsledky sa neraz už ani nedajú napraviť!

Aj u nás sa dá pozorovať našepkávanie k odporu so zdvihnutou päťou - presne podľa revolučného manuálu, aký už odskúšali v desiatkach krajín. Zatiaľ je toto našepkávanie neúspešné a jeho predstavitelia hovoriaci otvorene o krvavej pomste, o vešaní a pod. sú iba marginálnou silou. No z dejín vieme, že ak nedochádza k mravnému a duchovnému povzneseniu, dochádza k vzbure besov. Letargia je iba dvíhanie mosta k úpadku a chaosu. A chaos, ktorý sa usmerňovane šíri po celej planéte, má vždy tie isté ciele - získanie či udržanie moci a bohatstva.

My Slováci sme prežili napriek besnieniu mocných. Prežili sme preto, lebo sme boli verní Slovu, ku ktorému sa hlásime svojím menom. Kam na Slovensku oko padne, všade o tom kričia nemí svedkovia - križe, kostolné veže, božie muky. Odmyslite si tieto znaky našej národnej identity a pochopíte, že sklenené pseudochrámy bánk či dočasne zmontované haly logistických centier alebo hypermarketov nie sú znaky našej identity. Aspoň chcem veriť, že nikdy doteraz neboli...

Americký sociológ, prof. R. Saenz, nedávno uverejnil štúdiu o súčasných a budúcich zmenách v demografii Katolíckej cirkvi (The Changing Demographics of Roman Catholics). Na základe demografického vývoja posledných desaťročí sa pokúsil o prognózu situácie v bezprostredne nasledujúcich desaťročiach. Dochádza k výsledkom, ktoré sú nielen prekvapivé, ale aj varujúce. Naznačujú, že Katolícka cirkev, ktorá už teraz musí čeliť vážnym problémom, v krátkej budúcnosti bude postavená pred problémy, v ktorých ide - v oblastiach západo-európskej kultúry - o jej existenciu.

Podľa prognóz profesora Saenza počet katolíkov, ktorých v roku 2000 žilo na povrchu našej planéty 1045 miliónov a v roku 2013 na 1 096 miliónov, vzrastie v roku 2015 na 1 339 miliónov a v roku 2050 na 1577 miliónov.

Tento vzrast sa však odohráva v mimo-európskych oblastiach. V Afrike počet katolíkov vzrastie o 146%, v Ázii o 63%, v Latinskej Amerike o 42%, v Severnej Amerike o 38%, zatiaľ čo v Európe počet katolíkov poklesne o 6%. (Vzrast katolíkov v Severnej Amerike bude výsledkom emigrácie z Južnej Ameriky. Už dnes asi

5,90 % a pravoslávnych o 2,44. To však nijako nezmenšuje žalostný stav situácie. Štatistiky totiž ukazujú, že v tom istom období niektoré malé a mladé kresťanské spoločenstvá vykazujú pozoruhodný vzrast: Apoštolská cirkev vzrástla o 49,32%, Metodistická cirkev o 40,3%, Kresťanské zbory o 18,42%.

I keď tu ide o cirkev a náboženské spoločenstvá, ktoré počtom veľa neznamenujú, nemožno túto skutočnosť úplne prehliadať. Ich prítomnosť a vitalitu skôr treba pokladať za výzvu starším a zažitým cirkvám. V tomto ohľade Latinská Amerika môže slúžiť ako výstražný príklad. Na začiatku 20. storočia západná pologuľa od Mexika až po Argentínu bola takmer stopercentne katolícka. Na konci 20. storočia pod vplyvom veľmi aktívnej činnosti misionárov fundamentálnych protestantských cirkví (tzv. evanjelíkani, Evangelicals) žije dnes v štátoch ako Guatemala, Venezuela, Honduras, El Salvador okolo 20% protestantov-evanjelíkanov a v ďalších štyroch juhoamerických štátoch (Brazília, Bolívia, Chile, Costa Rica) je ich okolo 15%. Globálne v Latinskej Amerike je dnes približne 12 - 13% protestantov, väčši-

Slovensko prestáva byť kresťanskou krajinou

30% katolíkov v Spojených štátoch tvoria tzv. Latinos, t. j. prisťahovalci z Mexika, Južnej Ameriky a Karibských ostrovov).

V absolútnej číslivosti demografické zmeny katolíckeho obyvateľstva v rokoch 2013 - 2050 prinesú so sebou takéto výsledky:

DESAŤ KRAJÍN S PREDPOKLADANÝM NAJPOČETNEJŠÍM NÁRASTOM KATOLÍKOV:

1. Kongo	60 983 400
2. Filipíny	49 735 200
3. Mexiko	38 510 550
4. Brazília	34 867 890
5. USA	28 973 220
6. Nigeria	27 352 080
7. Uganda	24 317 600
8. Kolumbia	19 489 800
9. Argentína	13 660 240
10. Angola	13 628 760

DESAŤ KRAJÍN S PREDPOKLADANÝM NAJPOČETNEJŠÍM ÚBYTKOM KATOLÍKOV:

1 Poľsko	- 5 356 880
2 Taliansko	- 5 330 600
3 Nemecko	- 2 412 000
4 Maďarsko	- 1 504 250
5 Portugalsko	- 1 084 920
6 Španielsko	- 1 008 720
7 Ukrajina	- 673 200
8 Slovensko	- 512 470
9 Rumunsko	- 466 200
10 Chorvátsko	- 447 600

Prítomnosť Slovenska medzi krajinami, kde je Cirkev na ústupe, nás núti zamyslieť sa nad súčasnou i budúcou situáciou Katolíckej cirkvi u nás. Nemožno zavrhávať oči pred tým, že počet katolíkov (a ostatných kresťanov) na Slovensku sústavne klesá. Ale mali by sme sa opýtať, či sa ozaj musíme zmieriť a rezignovane prijať skutočnosť, že naša vlasť prestáva byť kresťanskou krajinou, že strácame drahocenné dedičstvo otcov? Robíme všetko, čo je v našich silách, aby sme tejto katastrofe predišli?

Posledné čítanie ľudu roku 2011 bolo zvončením na poplach a výrazným varovaním. Ale zdá sa, že sme si neuvedomili vážnosť situácie a naliehavosť urobiť kroky a opatrenia, ako čeliť tejto kríze.

Výsledky sčítania ľudu v roku 2011 ukazujú pomerne veľký pokles obyvateľstva katolíckeho vierovyznania. V roku 2001 sa ku Katolíckej cirkvi sa hlásilo 3 708 120 veriacich, čiže 68,9% obyvateľstva. O desať rokov neskôr, v roku 2011 sa tento počet znížil na 3 347 277 veriacich, t. j. 62,0 % z celkového počtu obyvateľstva. Teda v priebehu jedného desaťročia sa počet veriacich znížil o 360 843 duší, t. j. 9,93 %. Je síce pravda, že priebehu tohto desaťročia stratili veriacich všetky tradičné kresťanské cirkvi, niektoré viac ako my, iné menej: počet evanjelikov-luteránov klesol o 15,18 %, evanjelikov-kalvínov o 9,97 %, gréckokatolíkov o

nou evanjelikánov a ich počet stále rastie. Podľa správy katolíckej agentúry National Catholic Reporter (z 18. aug. 2006) len Brazílii Katolícka cirkev ročne stráca pol milióna veriacich, ktorí prechádzajú k evanjelikárovi.

Ešte znepokojujúcejšou musí byť skutočnosť, že na Slovensku vzrástá počet ateistov („bez vyznania“) a ľudí, ktorí nevidia o náboženstvo nijaký záujem a pri sčítaní nechávajú rubriku o náboženskej príslušnosti nevyplnenú. V roku 2001 malo Slovensko 697 308 občanov (13,0%), „bez vyznania“ v roku 2011 ich už bolo 725 362, teda vzrast o 4,02%. V tom istom období počet občanov, ktorí neudali svoje náboženstvo vzrástol zo 160 598 (3%) na 571 437 (10,6%), teda nárast o neuveriteľných 255,52%!

Vyzerá to tak, že už nevieme zachrániť ani to, čo prežilo komunistický útlak. Slovensko pred našimi očami sa začína zaraďovať medzi ateistické krajiny a stáva sa misionárskym územím novej evanjelizácie. Človek si nevdojak musí položiť otázku: Je sekularizácia, ktorá k nám vtiahla po páde komunizmu účinnejším nástrojom odkresťančovania Slovenska než bola štyridsaťročná násilná indoktrinácia „vedeckého svetonázoru“? Podľa všetkých náznakov je to tak. A ak nebudeme robiť nič, alebo len tak málo, ako robíme doteraz, Katolíckej cirkvi na Slovensku hrozí nebezpečenstvo stať sa náboženskou menšinou. Podobne ako je tomu v Českej republike, kde počet veriacich klesol z 2 740 780 (26,8%) v roku 2001 na 1 083 899 (10,3%) v roku 2011.

Po roku 2011 Slovensko dosiahlo pochybné počty, že sme sa dostali do zoznamu štátov s vysokým počtom ateistov. V tejto tabuľke 25 štátov s najväčším počtom ateistov (25 Most Atheist Countries of the World) obsadilo Slovensko 22. miesto! (Pre zaujímavosť uvediem aj ostatné krajiny a ich umiestnenia: 1. Švédsko, 2. Vietnam, 3. Dánsko, 4. Nórsko, 5. Japonsko, 6. Česká republika, 7. Fínsko, 8. Francúzsko, 9. Južná Kórea, 10. Estónsko, 11. Nemecko, 12. Rusko, 13. Maďarsko, 14. Holandsko, 15. Veľká Británia, 16. Belgicko, 17. Bulharsko, 18. Slovinško, 19. Izrael, 20. Kanada, 21. Lotyšsko, 22. Slovensko, 23. Švajčiarsko, 24. Rakúsko, 25. Austrália.)

Kde treba hľadať príčiny tohto neutušeného javu a či jestvujú prostriedky, ako tento vývoj spomaliť, zastaviť a zvrátiť? Na zložitý problém je veľmi ťažké nájsť jednoduché riešenie. Mnoho úvah sa už vyslovilo a napísalo na túto tému, ale nikto nedal ešte presvedčivú odpoveď na páľčivú otázku, prečo práve západoeurópske krajiny sú postihnuté touto krízou, prečo sa Európa odcudzuje tomuto svojmu bohatému kultúrnemu a spoločenskému dedičstvu, prečo sa náboženstvo necháva vyláčať na okraj spoločnosti.

Niet pochyb, že v Katolíckej cirkvi sa hľadajú lieky na tento rozklad tradičných duchovných hodnôt. Mnohí to pripisujú neschopnosti súčasných teológov a kazateľov podávať moderne zmysľajúcim masám zjavenú Božiu pravdu v prijateľnej forme. Iní vidia súčasnú krízu v nedostatku kňazských a rehoľných povolanií a poukazujú, že kým počet veriacich globálne vzrástá, počet kňazských a rehoľných povolanií klesá. A aj v tom zmenšujúcom sa počte je stále menej a menej horlivých a obetavých kňazov, pripravených znášať horúčavy a útrapy dňa v náročnej pastoračnej službe 21. storočia. Niektorí zas tvrdia, že nie je dôvod k panike, pretože podobnými krízami bola postihnutá Cirkev aj v minulosti a prekonala ich. Ale to je už téma na ďalšiu úvahu.

Keď tahitským domorodcom bieli ľudia rozprávali, že Štefánika už viac nevidia, lebo umrel, ich tváre ustrnuli v nepochopení. Veď duša "človeka, čo sa rozpráva s hviezdami" predsa žije vtelená do stromov a kvetov tu na rajských ostrovoch...!

Milan Rastislav Štefánik sa narodil 21. júla 1880 ako v poradí šieste z dvanástich detí v rodine evanjelického farára v Košariskách pri Brezovej pod Bradlom. Po štúdiu na evanjelickom lýceu vo vtedajšom Prešporku a na maďarskom gymnáziu v Šoproni a Sarvaši, zmaturoval s vyznamenaním. R. 1898 sa zapísal v Prahe na Českej vysokej škole technickej a zakrátko pre pražské električky vynášiel systém automatického prehadzovania výhybiiek. Po dvoch rokoch ho však zaujala astronómia, preto prestúpil na Filozofickú fakultu Karlovej univerzity, kde sa astronómia prednášala. Tam r. 1904 získal hodnosť doktora filozofie.

Vysoké uznanie odborných kruhov Štefánik nadobudol výsledkami svojej práce od r. 1905 na svetoznámom observatóriu v Meudone pri Paríži pod vedením prof. Janssena a na jeho provizórnom "detašovanom pracovisku" v Alpách na Mont Blancu, v nadmorskej výške 4800 m. R. 1912 mu udelili francúzske štátne občianstvo. Za svoje vysoko oceňované vedecké práce bol Dr. M. R. Štefánik pociený Janssenovou cenou od Francúzskej astronomickej spoločnosti a Wildeho cenou od svetoznámej Francúzskej akadémie, ktorú mu odovzdal sám jej prezident, matematik svetového mena Henry Poincaré. "Štefánik bol prijímaný západoeurópskou smotánkou nielen aristokratickou, aj republikán-

Je to jeden z najskvelejších vojakov, akých som v tejto vojne poznal.

Francúzsky maršal Ferdinand Foch, vrchný veliteľ spojeneckých armád v 1. svetovej vojne

skou, ako plnoprávny člen európskej elity". Keď však r. 1912 požiadal na pražskej univerzite o profesúru, jeho žiadosti nevyhoveli! R. 1914 bol vo Francúzsku vyznamenaný rádom Chevalier de la Légion d'honneur (Rytier Čestnej légie). V čase 1. svetovej vojny bol za mimoriadne vojenské zásluhy z radového vojaka francúzskej armády r. 1915 za tri roky postupne povyšovaný až na hodnosť brigádneho generála! R. 1918 bol vyznamenaný Veliteľským krížom Čestnej légie a najvyššie ruské vojenské veliteľstvo mu udelilo Rad Sv. Vladimíra. Známe je Štefánikovo celoživotné krédo: "Veriť, milovať, pracovať".

Za 10 rokov (1905-1914) svojej predvojnovej činnosti zaznamenal Dr. Milan Rastislav Štefánik pozoruhodný rad odborných, diplomatických a politických aktivít v rôznych častiach sveta.

V období r. 1905 - 1909 pracoval na meudonskej hviezdárni, šesťkrát vystúpil na Mont Blanc za pozorovania Slnka, navštívil Ženevu kvôli výrobe zrkadiel astronomického ďalekohľadu, pozoroval zatmenie Slnka v Španielsku, zúčastnil sa na zjazde "Medzinárodnej únie pre spoluprácu v bádaní Slnka" v Anglicku, prekonal chorobu žalúdka, pozoroval zatmenie Slnka v stredoázijskom Turkestane, navštívil hviezdárne v Moskve a v Petrohrade, cestoval po Alžírsku a po Tunisku s francúzskym vládnym poverením prieskumu možností stavby hviezdárne v severnej Afrike, písal odborné články, neprijal ponuku Ing. Gustáva Eiffela, aby sa uchádzal o miesto na observatóriu v Nizze.

V období r. 1910-1914 pôsobil nielen odborné, ale aj diplomaticky i politicky, cestoval cez USA do Oceánie na ostrov Tahiti, kde ako vyslanec vedeckých ústavov Bureau des Longitudes a Bureau Central Météorologique pozoroval prechod jadra Halleyovej kométy medzi Zemou a Slnkom (r. 1910), na ceste cez USA navštívil krajanov vo Washingtone, v New Yorku a v Chicagu, "vytvoril a na vlastné útraty zariadil observatórium" na Tahiti, navštívil Nový Zéland kde si dokúpil nevyhnutné potreby, aby mohol pozorovať zatmenie Slnka na ostrove Va-

JAROSLAV LONGAUER

Milan Rastislav Štefánik

Jeho život a zahraničný odboj v 1. svetovej vojne

vau v súostrovi Tonga, navštívil hviezdárňu jezuitov v Austrálii, pozoroval zatmenie Slnka vo Francúzsku a v Brazílii (ako vyslanec vedeckého ústavu Bureau des Longitudes), cestoval s diplomatickým poslaním do Južnej Ameriky, do Equáadoru, kde mal ako vyslanec francúzskeho ministra národnej osvety dohodnúť zriadenie stanice bezdrôtovej telegrafie a cestou do Quita opäť navštívil v USA New York, Chicago, ďalej Buffalo, Los Angeles, San Francisco, v Oceánii Tahiti a stredoamerickú Panamu, podrobil sa ťažkej operácii žalúdočných vredov vo francúzskom Angers, cestoval do Maroka, aby v severnej Afrike zriadil observatórium.

Po sarajevskom atentáte na následníka rakúsko-uhorského trónu Františka Ferdinanda a jeho manželky 28. júna 1914, Rakúsko-Uhorsko vypovedalo 28. júla 1914 vojnu Srbsku a cisár František Jozef I. vyhlásil všeobecnú mobilizáciu. Rakúsko-Uhorsko bojovalo vo zväzku "Centrálnych mocností" spolu s Nemeckou ríšou a Talianskym kráľovstvom (Trojspolok), neskôr aj s Osmanskou ríšou (Tureckom), Bulharskom a ďalšími. Trojspolok mobilizoval 6,3 miliónov vojakov, v priebehu vojny až 22,5 miliónov. Na strane napadnutého Srbska bojovali mocnosti "Dohody": Francúzsko, Rusko, Veľká Británia (Trojdohoda), neskôr aj Čierna Hora, Japonsko, Egypt, Taliansko, Rumunsko, USA a ďalšie. Trojdohoda mobilizovala 9,3 miliónov, v priebehu vojny až 44,5 miliónov vojakov. 3. mája 1915 vystúpilo Talianske kráľovstvo z nemecko-taliansko-rakúskouhorského vojenského Trojspolku a vyhlásilo vojnu svojim pôvodným spojencom; 23. mája 1915 Rakúsko-Uhorsku a 28. aug. 1915 Nemeckej ríši!

Krátko po vypuknutí 1. svetovej vojny sa na Dr. Štefánika, už ako francúzskeho občana, vzťahoval francúzsky vojenský mobilizačný rozkaz. Vojenský lekár ho však v aug. 1914 poslal najprv do nemocnice na doliečenie pre komplikácie po operácii žalúdočných vredov. V jan. r. 1915 Štefánik nepovažoval svoju službu mobilizovaného radového vojaka francúzskej armády za perspektívnu, preto sa prihlásil na leteckú školu. Ako absolvent univerzity s vedeckou praxou ju absolvoval za tri mesiace. Po prvých skúškach ho povýšili na slobodníka, po druhých na desiatnika. V apríli 1915 dostal pilotný preukaz a v máji získal hodnosť podporučíka leteckva francúzskej armády. V leteckom zväzku odišiel na front, kde podnikal riskantné výzvedné lety nad pozíciami najprv nemeckej, potom balkánskej frontovej línie i v tyle protivníka za ustavičnej paľby nepriateľského vojska. Za účelom zvýšenia efektívnosti strelby z lietadla navrhol upevnenie gyroskopického ďalekohľadu na guľomet.

Nákresy pozícií rozmiestnenia cudzích vojsk s odhadom vojenskej sily nepriateľa pravidelne odosiela na veliteľstvo. Ako astronóm a odborník v meteorológii k hláseniam pripojil aj (dovtedy neznámu) meteorologickú predpoveď počasia. Tieto informácie boli pre úspech vojenských operácií vlastnej armády nesmierne významné. Štefánik sa oprávnene považuje za zakladateľa leteckej meteorológie vôbec. Tieto nevšedné vojenské zásluhy patrične oceňoval aj veliteľský zbor francúzskej armády častým povyšovaním jeho vojenskej hodností. Tak sa Štefánik, už pred vojnou známa osobnosť v odborných a diplomatických kruhoch, stal teraz známou osobnosťou aj v najvyšších vojenských kruhoch spojeneckých armád. Štefánik si dobre uvedomoval, že povojnové usporiadanie bude rozhodovať o novej "mape" Európy. Bol presvedčený, že náš národ si vzhľadom na bezohľadnú politiku maďarskej vlády nemôže vy dobyť slobodu vnútornými silami, tá sa musí pripravovať zo zahraničia. A vojnový vir-var považoval za "vítanú príležitosť", ktorú treba náležite zužitkovať.

Na jeseň r. 1915 Štefánik na balkánskom fronte so svojím lietadlom havaroval. Po dlhom a namáha-vom pochode v horách ťažko ochorel

Ja sa prebijem,
lebo sa prebiť chcem!
M. R. Štefánik

na krvácanie zo žalúdka. Našťastie sa ho letecky podarilo dopraviť do nemocnice do Ríma a odtiaľ sa presunul do Paríža, kde sa na Štefánika podrobil operácii na chirurgickej klinike Sorbonskej univerzity.

Dlhý rekonvalescenčný pobyt na zotavenie v nemocnici, ktorý Štefánik dostal od francúzskeho veliteľstva spolu so zlatou medailou za vojenskú chrbosť na srbskom fronte, využil na kontakty s Dr. Edvardom Benešom, ktorý ho tam často navštevoval. Koncom jan. 1916 Štefánik pozval aj Dr. Tomáša Garrigue Masaryka (svojho niekdajšieho učiteľa filozofie na Karlovej univerzite v Prahe) z Londýna do Paríža. To bolo v odbojovom období prvé osobné stretnutie Štefánika s Masarykom. Výsledkom ich rokovaní bol program spoločného postupu, prijatý v úsilí o národné oslobodenie Čechov a Slovákov z Rakúsko-Uhorska. V záujme koordinácie odbojovej činnosti vytvorili v Paríži r. 1916 Česko-Slovenskú národnú radu (Národnú radu Česko-Slovenských krajín), ktorej predsedom sa stal Masaryk, podpredsedom Štefánik a tajomníkom Beneš. Na podporu zahraničného odboja Štefánik chcel Masaryka "uviesť do sveta vysokej diplomacie v Paríži". Dovtedy prakticky neznámy Masaryk "vystúpil na scénu" až vtedy, keď mu Štefánik sprostredkoval 3. feb 1916 prijatie u francúzskeho ministerského predsedu Aristida Brianda. Program č-s. zahraničného odboja predniesol a rokovanie viedol vlastne sám Štefánik, keď Masaryk mlčky sedel, lebo po francúzsky hovoril nevedel [Kautský, s. 138]. Vzhľadom na to, že Masaryk v odbojovej Česko-Slovenskej národnej rade zastával funkciu jej predsedu, je namieste zmieniť sa aj o jeho činnosti.

Dr. Tomáš G. Masaryk bol pôvodom Moravský Slováč, keďže sa 7. marca 1850 narodil v Hodoníne. Jeho matka Terézia, rod. Kopačková, kuchárka z Hanej, bola dcérou ponemčeného krčmára a vtedy slúžila u židovského správcu štátnych majetkov a pozemkov Fleischmanna, ktoré mal v prenájme židovský cukrovársky finančný magnát Nathan Redlich z Viedne. Skutočným prirodzeným otcom Tomáša bol Redlichov syn. Keď vyšlo najavo, že Terézia

očakáva od neho dieťa, rýchlo ju vydali za kočiša Jozefa Maszáríka zo slovenských Kopčan pri Holíči, ktorého za to povýšili na šafára. Jozef vraj po prvý raz videl o desať rokov staršiu Teréziu zblízka až v deň ich svadby 18. augusta 1849 [Kalvoda]. Mladý Redlich sa o Teréziu

Štefánikovo dielo je na prvý pohľad jediný zázrak. Myslím si že Štefánik bol rýdzy Slováč práve týmito stránkami svojej osobnosti: ustavične vrel, ustavične kypel plánmi, podnetmi, ustavične pracovala i jeho obrazotvornosť. Vynachádzavosť, bádavosť, opravdivosť, mravná i tvorivá nekompromisnosť boli i jeho osobné dary; ale oheň a vášeň, s ktorou vo veľkých rozmeroch uskutočňoval myslenie, a pritom čaro osobnosti, krásny spoločenský takt a vkus, jeho rytierskosť a veľkodušnosť - v nich, okrem osobnej vlastnosti je i čosi typické slovenské a vlastné čístelemu, rýdzemu géniovi jeho kmeňa.

Český literárny kritik
František X. Šalda

viac nezaujímal, ale dával jej vyplácať alimenty prostredníctvom advokáta JUDr. Aloisa Pražáka z Uhorského Hradišťa, ktorý mal advokátsku prax v Brne, v čom neskôr pokračoval aj jeho syn Otokar, keď prevzal otcovu kanceláriu. Tomáš po narodení dostal katolícky krst a meno Thomas-Johann Maszárík, detstvo prežil na katolíckej Morave. Tomášov matrikový otec, bol jednoduchý sedliak, ktorý sa čítať a písať naučil iba od Tomáša, keď začal chodiť do školy. Tomáš si na svoje detstvo spomínal takto: "Já jsem byl vlastně na půl Slovačskem od malička; můj otec byl Slováč z Kopčan, mluvil slovensky do smrti, aj i já jsem mluvil spíš slovensky - nějakého rozdílu mezi Slováky uherskými a moravskými, mezi kterými jsem jako dítě rostl, nebyl jsem si vědom." [Čapek K.: Hovory s T. G. Ma-

sarykem, Praha 1947]. Tomáš si ani dvoch svojich mladších bratov, ani otca veľmi nevážil, a keď mu otec zomrel, nezúčastnil sa ani na jeho pohrebe!

Masaryk, hoci v škole prospel, nijako nevyvíjal, zavŕšil štúdium filozofie vo Viedni doktorátom r. 1876 a o tri roky sa habilitoval ako súkromný docent. R. 1878 sa narýchlo zosobášil (pre predčasné tehotenstvo) s Američankou menom Charlotte Garrigue, dcérou majiteľa knihkupectva a neskôr generálneho riaditeľa Poist'ovne Germania v New Yorku, ktorý bol súčasne popredným členom slobodomurárskej lôže. So svojím svokrom mal Masaryk hneď od začiatku trvale problematické vzťahy a tie sa zakrátko udomácnili aj v jeho vlastnej rodine so šiestimi deťmi.

Keď bola v Prahe ustanovená samostatná česká univerzita, Masaryk požiadaval o miesto mimoriadneho profesora filozofie, hoci si literárnu češtinu nikdy dôkladne neosvojil. Pretože jeho sociologická štúdia z r. 1881 *Der Selbstmord* (Samovražda) bola napísaná v nemčine, musel preukázať schopnosť viesť výučbu v češtine. Aby mohol v českom jazyku predložiť vedecký článok na konkurz, pomáhal mu ho do spisovnej češtiny upraviť český židovský študent Josef Penížek [Kalvoda, s. 27 a nasl.]. Až tak získal miesto profesora r. 1883. Za tým všetkým stál Tomášov vlastný otec Redlich, ktorý ho svojím vysokým vplyvom všade podporoval. Keď jeden z Masarykových židovských študentov spáchal v Berlíne r. 1884 samovraždu, svoje financie v hodnote vyše 60 tisíc zlatých odkázal Masarykovi. To bol vtedy veľký majetok, ktorý Masarykovi umožnil splatiť dlhy, cestovať a robiť politiku. (Pozn.: Masaryk dokonca založil aj svoju náboženskú sektu pod heslom "Pryč od Ríma!", v ktorej sa nechal oslovovať "pastýr" a údajne sa v nej chcel stať pápežom). Túto oficiálnu verziu, ktorá by mala vysvetliť ako Masaryk náhle zbohatol, uvádza Rychnovský E., red. v publikácii *Masaryk a židovství, Praha 1931*. Pretože je otázne, ako by študent mohol prísť vlastnou zásluhou v mladom veku k toľkému majetku, pravdepodobnejšie vysvetlenie sa črtá z Masarykovho vlastného vyjadrenia, že "už v roce 1907 uspořádal mně v New Yorku Židé ohromnou recepci, ...jako všude, také v Americe mne podporovali Židé." Masaryk oceňoval pomoc aj ortodoxných Židov, aj sionistov, osobitne Louisa D. Brandeisa z Najvyššieho súdu USA, ktorý "...byl původem z Čech, byl dobře znám s prezidentem Wilsonem a používal jeho důvěry" [Masaryk, T. G.: *Světová revoluce...*, Praha 1925]. Nuž, zrejme im Masaryk preukazoval dobré služby, keď v Tel Avive po ňom pomenovali námestie a v Jeruzaleme ulicu! Židia dokonca zriadili v Izraeli na pamiatku svojho veľkého priaznivca a spolupracovníka Masarykovo múzeum! Masaryk bol slobodomurár, zasvätený do 28. stupňa francúzskeho rituálu Chevalier-Rose-Croix - Rytier ružového kríža, skrátene Rosekručnían.

V období pred 1. svetovou vojnou Masaryk nebol všeobecne známou osobnosťou. Ako profesor filozofie na pražskej univerzite učil, písal politické štúdie a novinové články. R. 1909 v procese s vyše 50-členným srbsko-chorvátskym (údajne podvratným) hnutím hájil v Záhrube záujmy Viedne, ktorá chcela týmto procesom ospravedlniť pripojenie Bosny a Hercegoviny k rakúsko-uhorskej ríši. O

aféru procesu sa začala zaujímať tiež britská tajná služba a do kontaktu s ňou Masaryka uviedol britský historik a slavista Seton-Watson (Scotus Viator). V okt. 1912 počas Prvej balkánskej vojny (Srbsko, Čierna Hora, Bulharsko a Grécko proti Turecku) Masaryk účinkoval v záujme Viedne zas v Belehrade. R. 1911 sa dal zvoliť za poslanca Ríšskej rady vo Viedni, i keď, či práve preto, že v tom čase už bol spravodajským agentom britskej a americkej tajnej služby. Americký multimilionár a diplomat Charles R. Crane, s ktorým sa Masaryk poznal už od r. 1902, bol jedným z hlavných financovateľov jeho spravodajských politických aktivít. Masaryk si vo Viedni zriadil osobnú výzvednú sieť, financovanú britskou tajnou službou, ktorej dodával vojenské informácie. Ch. R. Crane zriadil preňho osobitný bankový účet na akékoľvek sumy dolárov k dispozícii na voľné použitie pri výzvednej činnosti! [Kalvoda, s. 56 a nasl.].

Po sarajevskom atentáte 28. júna 1914 a vyhlásení vojny Srbsku 28. júla 1914 sa rakúsko-uhorský vojen-ský mobilizačný rozkaz cisára Františka Jozefa I. na Masaryka už nevzťahoval, vzhľadom na pokročilý vek (64 r.). Keď v auguste 1914 Masaryka navštívil Američan Emanuel Voska, pôvodom Čech a spolupracovník britskej i americkej tajnej služby, prevzal od neho informácie s podrobnou štatistikou o vojenskej a finančnej situácii rakúsko-uhorskej ríše. Masarykove informácie boli určené Herbertovi Kitchenerovi, britskému ministrovi vojenstva. Voska sa dohodol s Masarykom aj o financovaní a spôsobe ďalšej výmeny správ. Za svoje spravodajské aktivity Masaryk čerpal z účtu od Britov a Američanov desaťtisíce dolárov. Počas vojny si Masaryk dokázal dopĺňať svoje bohaté príjmy aj vysokými sumami z iných prameňov, nevynímajúc ani české a slovenské krajské spolky v USA. Americkí Slováci potom dlho tvrdili, že napríklad za miliónovej zbierky dolárov nikdy nedostali presvedčivé vyúčtovanie.

V septembri a októbri 1914 Masaryk dvakrát legálne cestoval do Holandska, kde "sa chcel stretnúť so zodpovednými ruskými a britskými predstaviteľmi". Tam sa ako "spravodajský informant" (FO 371/1900/67456) skontaktoval aj s britskou tajnou službou, zastupovanou Setonom-Watsonom. Rakúske orgány mu 18. decembra 1914 povolili legálne odcestovať do Talianska "na liečebný pobyt na ostrove Capri". Úradníci vo Viedni až neskôr zistili, že Masaryk pracuje aj pre Britov - a obvinili ho z velezrady! Začiatkom r. 1915 sa usadil vo vojensky neutrálnom Švajčiarsku, kde bol politicky prakticky nečinný. Masaryk vlastne žiadne hlavné filozofické dielo nenapísal, zato odboju nasadil symbolický husitsko-reformačný charakter, v opozícii proti katolíckym Habsburgom.

V máji r. 1915 Masaryk predložil britskej a francúzskej vláde memorandum Independent Bohemia (Samostatné Česko), v ktorom informuje o svojom programe "znovuzřízení Čech jakožto samostatního státu". Tento budúci štát mal zahrňovať aj Slovensko s odôvodnením, že "Slováci jsou Čechy, přes to, že užívají svého nářečí jakožto spisovného jazyka". To potvrdzuje, že Masaryk neuznával Slovákov za kultúrny národ, preňho boli Slováci len druhoradou súčasťou českého národa! Francúzsky denník *Le Petit Parisien* 14. sept. 1921 publikoval rozhovor svojho re-

daktora Ch. Richepierra s prezidentom T. G. Masarykom, ktorý na jeho otázku o Slovákoch uviedol: "Niet slovenského národa. To je len výmysel maďarskej propagandy. Zakladáme na Slovensku školy. Musíme počkať na ich výsledky. O jednu generáciu nebude rozdiel medzi dvoma vetvami nášho národa."

V sept. 1915 sa Masaryk presídlil do Londýna s falošným srbským pasom(!), vydaným vyslanectvom Srbského kráľovstva v Paríži 22. sept. 1915 [Kalvoda, s. 58]. V Londýne Seton-Watson vymohol pre Masaryka profesúru, aby mohol prednášať na King's College a oficiálne mať svoj príjem. Spojil ho aj s britskou tajnou službou, aby jej mohol odovzdať informácie o rakúsko-uhorskej a nemeckej armáde. V dec. 1915 Seton-Watson sprostredkoval Masarykovi stretnutie so sirom Williamom G. Wisemanom, sionistom a vedúcim britskej spravodajskej služby v USA, s ktorým Masaryk spolu s Voskom udržiavali kontakty počas celého vojnového obdobia.

V apr. r. 1916 vyslala francúzska vláda poručníka letectva Štefánika, známu to už osobnosť vo vysokých vojenských i štátnických kruhoch francúzskych spojencov, s poverením pokúsiť sa urovnať srbsko-talianske spory na Apeninskom polostrove. Hneď na to, už v máji, opäť uskutočňoval riskantné výzvedné lety nad frontovou líniou i v hlbokom tle nepriateľa za ustavičnej paľby protivníka, tentoraz na talianskom fronte. A znova odosielal na veliteľstvo správy o rozložení a sile nepriateľských vojsk aj s aktuálnou poveternostnou situáciou. Tu, na bojovom fronte, sa Štefánik čím ďalej tým viac utvrdoval v presvedčení, že obeť slovenských a českých vojakov v boji proti Rakúsko-Uhorsku by bola humánná, lebo by znamenala oslabenie nepriateľa, príspevok k víťazstvu spojencov a skončenie poroby vlastného národa. A nepriateľ by bol vlastne dvojnásobne oslabený vtedy, keby sa podarilo vytvoriť vo zväzku spojencov mocnosť Dohody nové bojové légie slovenských a českých vojakov z tých, čo sú na fronte zatiaľ ešte vo zväzku Rakúsko-Uhorska. Preto skoncipoval a z lietadla zhádzal letáky s výzvou slovenským a českým príslušníkom rakúsko-uhorského vojska, aby sa vzdávali talianskej armáde.

Na jar r. 1916 sa francúzska vláda usilovala posilniť preriedené vojenské bojové šiky a spojenecké Rusko prisľúbilo odoslať na francúzsky front polmiliónovú armádu, postupne, každý mesiac po 50 tisíc. V júni francúzska vláda stiahla Štefánika z talianskej frontovej línie do Paríža, pretože bol vybraný ako jeden z organizátorov tejto dôležitej vojenskej akcie. Štefánik uvítal túto príležitosť a predostrel veliteľstvu francúzskej armády svoj plán: "V povojnovom usporiadaní už nezachovať Rakúsko-Uhorsko, ale dať slobodu porobeným národom! Vytvoriť nezávislý štát Čechov a Slovákov, ktorému pripadne pre jeho európsku kultúru dôležitá úloha sprostredkovateľa medzi Východom a Západom. Slovensko je pre projektovaný česko-slovenský štát dôležité, lebo bez neho by bolo Česko politicky, strategicky i geograficky slabé a nemohlo by tvoriť protinemeckú bariéru. Avšak čo so Slovenskom, ak by nebolo pripojené k Česku? Mohlo by sa stať ruskou guberniou alebo jednoducho ostať v rámci Uhorska. Prvú možnosť ostatné európske mocnosti nepripustia, videli by v tom nebezpečenstvo politického

panslavizmu. Ak by Slovensko ostalo Maďarom, tí by dostali voľnú ruku vytvoriť celistvý štát, ktorého satelitmi by sa stali na jednej strane Česko, na druhej Chorvátsko. Druhá kombinácia je teda nebezpečná, lebo posilní Maďarsko, spojenca Nemecka. Spoločné česko-slovenské územie pretína spojenie Maďarska s Nemeckom, čím Maďarsko od Nemecka oddeli. Okrem toho sa Maďarsko bez Slovenska stane čisto poľnohospodárskou krajinou, priemyselne málo potencionálnou a tým v budúcnosti aj málo výbojnou".

Ďalej Štefánik s odvahou dôvodil, že "nestačí národy iba oslobodiť; dejiny ľudstva ukazujú, že získanú slobodu si udrží len taký národ, ktorý je schopný krvavých obetí! Keby sa teraz, vo vojne, nemala prijať dobrovoľná obeť slovenského a českého národa, položila by sa tým v istom zmysle prekážka jeho budúcemu mravnému vývoju". Takáto bola Štefánikova priam revolučná etika! Preto požiadaval francúzske vojenské veliteľstvo o súhlas, aby smel pri ceste do Ruska vytvoriť légiiu (50 tisíc mužov, teda celý jednomesačný ruský kontingent vojakov), a to zo slovenských a českých vojenských zajatcov v Rusku, ktorí by potom po začlenení do zväzku francúzskej armády bojovali vo frontovej línií! Politicky by však takto utvorené česko-slovenské vojsko bolo podriadené Česko-Slovenskej národnej rade. Neskôr by sa mohli vytvoriť ďalšie légie českých a slovenských vojakov zo zajatcov na každom fronte. A sám sa na splnenie tejto neľahkej úlohy podujal.

V tom čase to bola neslýchaná idea! "Ale veď je to šialenstvo, zaraďovať Rakúšanov do vojska, aby slúžili proti svojej vlasti! To nikto nikdy nevidel. Veď to povzbudí dezertérov a pobúri francúzsku verejnú mienku!" Také boli obavy a prvé ostré námietky vysokých francúzskych vojenských kruhov. Štefánik však neprestával v agitácii a neúnavne pokračoval v presvedčovaní o opodstatnenosti a správnosti svojho programu. A zakrátko od francúzskej vlády i veliteľstva francúzskej armády súhlas aj dosiahol!

A tak už v lete r. 1916 Štefánik s príslušným poverením francúzskej vlády cestoval do Ruska. Lenže tam jeho "neslýchanému plánu" veliteľstvo spojeneckej ruskej armády nijako nebolo naklonené a sám Štefánik dokonca upadol do podozrenia. Francúzskeho dôstojníka s francúzskym vládnym poverením (ktorý hovorí tiež po slovensky a navyše ešte aj po maďarsky) pokladali za rakúsko-uhorského špióna - a tajne naňho nasadili rozvedku. Z Ruska načas odišiel s francúzskym poverením do Rumunska, aby na rumunskom fronte zriadil vojenskú meteorologickú stanicu. Pritom ponavštevoval rumunské zajatecké tábory, kde získal príslub 1 500 slovenských a českých zajatcov na zaradenie do novej česko-slovenskej bojovej légie. Po troch mesiacoch sa vrátil do Ruska a pri dlhých rokovaniach na ruskom vojenskom veliteľstve i pri mnohých návštevách ruských zajateckých táborov nadobudol presvedčenie, že "ruská otázka" musí ešte získať nejaký čas, aby dozrela. Ale aby on sám čas neustrácal, požiadaval francúzske veliteľstvo o súhlas, aby mohol odcestovať do Ameriky a tam sa pokúsiť zorganizovať vojenskú légiiu krajanov-dobrovoľníkov. Ruská februárová revolúcia r. 1917 zastihla Štefánika ešte v Petrohrade.

Na jar r. 1917 sa Štefánik vrátil z Petrohradu do Paríža cez Murskú(!) a Londýn, kde sa stretol s

Masarykom. Toto bolo v odbojovom období ich druhé osobné stretnutie. Odcestoval tiež do Ríma, aby aj tam rokoval na vojenskom veliteľstve v záujme podpory pre "česko-slovenskú vec". Francúzsky vojenský generálny štáb hneď v máji schválil špeciálne poslanie majora francúzskej armády Štefánika v USA. Tam mu prišli vhod jeho predchádzajúce osobné kontakty s vplyvnými krajanmi v New Yorku, v Chicagu, v Clevelande a vo Washingtone, ktorí mu pomohli pri rokovaniach a už v júli r. 1917 dostal súhlas americkej vlády s organizovaním náboru slovenských a českých dobrovoľníkov. 16. sept. na veľkom manifestačnom zhromaždení krajanov v New Yorku Štefánik agitoval: "Svoj účet na slobodu si musíme napísať vlastnou krvou, aby nám ho nemohli pri zelenom stole neuzať. Prisaháme, že budeme bojovať do vtedy, kým nezískame slobodu. My chceme mier, ale nie na hrobe malých národov...!". Účastníci zhromaždenia poslali pozdravný telegram aj prezidentovi USA T. Woodrowovi Wilsonovi, ako veľkému obhajovi právu ľudu. O mesiac neskôr Štefánik agitoval zas na veľkom verejnom zhromaždení krajanov v Chicagu: "Do Ameriky som prišiel, aby som pohýbal základnou podmienkou našej samostatnosti u washingtonskej vlády, aby som ako zástupca Česko-Slovenskej národnej rady získal jej súhlas na utvorenie samostatnej česko-slovenskej armády, ...lebo národ si slobodu musí zaplatiť vlastnou krvou..." V USA napokon získal vyše 4 000 prihlások do radov slovenských a českých dobrovoľníkov. V nov. 1917 sa Štefánik vracal z USA do Francúzska s prvým kontingentom amerických slovenských a českých dobrovoľníkov. Vo Francúzsku už našiel zhromaždených asi 1 500 dobrovoľníkov, príslub ktorých získal pred rokom v rumunských zajateckých táboroch. V talianskych táboroch sa zas nachádzala masa okolo 30 000 zajatcov. Mnohí z nich sa nimi stali na Štefánikove letákové výzvy spreď roka, ktoré zhádzal nad talianskym frontom z lietadla. Preto sústredil svoje úsilie na získanie súhlasu s organizovaním č-s. légii. Najprv vo Francúzsku.

5. mája 1917 Masaryk tajne odcestoval z Londýna do Petrohradu z poverenia britskej tajnej služby, keď mu ona zaobstarala falošný britský pas(!). Ten bol vydaný 3. mája 1917 Ministerstvom zahraničných vecí Veľkej Británie na meno Thomas George Marsden [Kalvoda, s. 152]. V tom čase, po ruskej februárovej revolúcii 1917, už bola v Petrohrade pri moci revolučná Dočasná vláda. USA vstúpili do vojny proti Nemecku 2. apr. 1917, aby sa Nemecko víťazstvom vo vojne nestalo silnou mocnosťou v Európe. USA už koncom marca vyslali na lodi *Christiana* z New Yorku do Petrohradu početnú skupinu boľševických revolucionárov na čele s Trockým a s bohatou finančnou podporou, na "dokončenie ruskej februárovej revolúcie". Aj Nemecko v apríli 1917 tajne po železnici dopravilo zo Švajčiarska do Petrohradu skupinu boľševických revolucionárov na čele s Lenimom, tiež s bohatou finančnou podporou. A tiež na "dokončenie ruskej februárovej revolúcie" ale tak, aby Rusko separátnym mierom vystúpilo z vojny, čo by posilnilo nemeckú a rakúsko-uhorskú pozíciu na fronte. To sa aj 3. marca 1918 stalo, po podpise "brest-litovského mieru".

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Keď si vždy 4. júna pripomíname výročie podpisu Trianonskej mierovej zmluvy, musíme si okrem iného uvedomiť aj to, že Trianon nevznikol len ako dôsledok či výsledok I. svetovej vojny, na rozpútaní ktorej sa iniciatívne a významne podieľali aj maďarskí politici a maďarský národ. V tejto vojne Nemci, Maďari a ich spojenci boli porazení a bezpodmienečne kapitulovali. Maďarskí historici, politici a vzdelanci dobre vedia, že si cestu do Trianonu Maďari už po storočia „dláždili“ sami. Maďarskí historici, vzdelanci a politici to vedia už celé storočie, ale verejne to priznávajú len v posledných desaťročiach. Stručne a výstižne to sformuloval vo svojej knihe Die Ungarn maďarsko-rakúsky historik a politológ P. Lendvai nasledovne: „Bez zveličovania možno povedať, že korene vývoja, ktorý Trianonskou mierovou zmluvou po I. svetovej vojne viedol k okliešteniu Uhorska, siahajú až do tureckých dob pred 400 rokov.“

Už pred i po zničujúcej porážke uhorských vojsk pri Moháči roku 1526 mnohí maďarskí magnáti, ale aj veľká časť maďarského etnika, spolupracovali s víťaznými osmanskými Turkami. Neskôr, koncom XVI. a v prvých desaťročiach XVII. storočia Maďari celkom otvorene začali s osmanskými Turkami kolaborovať a v druhej polovici XVII. storočia dokonca opakovane navrhovali sultánovi vytvoriť akési Turecko-maďarské kondomínium (súštatie) pod žezlom tureckého sultána, ktoré by zahŕňovalo aj Kráľovské Uhorsko (Slovensko, Burgenland a časť Chorvátska), ktoré dovtedy bolo pod žezlom Habsburgovcov. Záverečnú časť obdobia najintenzívnejšej kolaborácie Maďarov s Tureckom opísal renomovaný maďarský historik a politológ Belo Köpeczi (Köpeczi Béla) vo svojom diele, ktorému dal výstižný a mnohovranný názov „Maďarsko nepriateľ kresťanstva“ (Magyarország kereszténység ellensége). K tomu nie je čo dodať. Pre každého to je „argumentum ad oculos“ (presvedčivý dôkaz). Napriek tomu aj súčasní maďarskí historici, politici a ideológovia aktívnu spoluprácu Maďarov s tureckými okupantmi glorifikujú a v učebniciach histórie opisujú ako boj za slobodu. Ignorujú fakt, že jediní okupanti, od ktorých sa mal maďarský národ v tom čase oslobodiť, boli práve osmanskí Turci. Nakoniec, ako vieme, takmer celé Uhorsko, a tým aj maďarský národ a ostatné národy žijúce v Uhorsku, boli oslobodené spod viac ako 150 ročného tureckého jarma (r. 1699 Karlovačským mierom) práve žoldnierskymi vojskami Habsburgovcov, teda silou, proti ktorej Maďari ešte „včera“ v spolupráci s Turkami viedli tzv. národnoslobodzovací boj.

My Slováci na Trianon - 4. jún 1920 - nezabúdame a nikdy ani nezabudneme. Pre nás Slovákov to bol deň „Zmrtvýchvstania na smrť odsúdeného národa“ (V. Roy). Pre nás Slovákov je to DEŇ VĎAKYVZDANIA Všemohúcemu, že po storočnom utrpení nám doprial vyslobodiť sa z maďarského žalára národov, v ktorom v dôsledku bezohľadnej, krutej a cieľovej maďarizácie nás čakala zhuba a zánik slovenského národa. Atmosféru, ktorá zavládla na Slovensku po podpise Trianonskej mierovej zmluvy, vystihol Š. Osuský (jeden z podpisujúcich zmluvu za Česko-Slovensko), keď po podpise priamo v Trianone povedal „Keď som... dňa 4. júna 1920

pod zmluvu nesúcu názov „Trianon“ podpísal moje meno, vedel som, že podpisujem vyúčtovanie slovenského národa s bývalým Uhorskom (a maďarským národom - pozn. aut.), vyúčtovanie účtov, popísaných od vrchu až dolu krvou, utrpením a biedou môjho (slovenského) národa. A také vyúčtovanie je večné.“

Cieľom tejto mojej úvahy je informovať predovšetkým občanov slovenskej republiky o tom, že Trianonská mierová zmluva nebola svojvoľný akt víťazných Dohodových mocností po I. svetovej vojne, ale že Trianonská mierová zmluva, vychádzajúca z historického vývoja Slovenska, definovala a stanovila nové štátoprávne a medzinárodnoprávne usporiadanie stredoeurópskeho priestoru po rozpade Rakúsko-Uhorskej monarchie.

Toto štátoprávne a medzinárodnoprávne usporiadanie vychádzalo z idey prezidenta USA a nositeľa Nobelovej ceny za mier Thomasa Woodrowa Wilsona o práve národov na sebaurčenie. Z hľadiska dejín Slovenska a slovenského národa má Trianonská mierová zmluva aj ďalší priam historický a rozhodujúci význam. Po prvý raz v histórii Slovenska boli medzinárodnoprávnym orgánom - Parížskou (Veraillskou) mierovou konferenciou a Trianonskou mierovou zmluvou - vymedzené ako hranice Slovenska, tak i samotný pojem Slovenska ako určitého historického, geografického a právneho celku. V rámci uhorského štátu nikdy nedošlo k takému vymedzeniu, ani len z hľadiska vnútroštátneho administratívneho členenia. Historické rozdelenie mnohonárodného Uhorska na stolice, etnické členenie vôbec nebralo do úvahy. Oprávnené môžeme preto konštatovať, že Versailleská konferencia a Trianonská mierová zmluva je jedným z základných pilierov na ktorom spočívala česko - slovenská štátnosť, jej geografická podoba a jej medzinárodnoprávne postavenie. Kto nedoceňuje význam Trianonskej mierovej zmluvy, ju ignoruje alebo spochybňuje, ten nepozná, alebo nechce poznať ani históriu národov a národnosti žijúcich v Karpatskej kotlině a nepozná, alebo nechce poznať, ani ich geopolitické vzťahy. Žiada sa zdôrazniť, že tak Česká republika ako aj Slovenská republika sú dedičmi všetkých medzinárodnoprávných dokumentov, ktoré sa týkali Česko-Slovenskej republiky.

Aj pre Maďarov by to mal byť pamätný a slávnostný deň. Ved' 4. júna 1920 sa v Trianone zrodilo suverénne Maďarsko na čele s regentom, ktorý sa hlásil za Maďara, hoci po celý život lepšie hovoril po nemecky ako po maďarsky. Ako vieme, uhorské stavy už storočia túžili po národnom kráľovi. Napr. na rákošskom sneme v roku 1505 uhorské stavy prijali rozhodnutie, že v budúcnosti už nikdy nezvolia cudzinca za uhorského kráľa. No, napriek tomu už 16. decembra 1526 zvolili za uhorského kráľa rakúskeho Nemca Ferdinanda I. Habsburského, ktorý čoskoro po zvolení bol korunovaný tzv. svätoštefanskou korunou a ktorého potomkovia panovali v Uhorsku až do rozpadu Rakúsko-uhorskej monarchie roku 1918. Maďarsko zrodené v Trianone bolo síce menšie ako Uhorsko, ale bolo obývané obyvateľstvom, ktoré sa v prevažnej miere hlásilo k maďarskej národnosti (podľa súčasných maďarských renomovaných historikov napr. F. Glatza a ďalších to bolo okolo 80-85%). Bol to významný rozdiel oproti minulosti, keď v Uhorsku boli Maďari oproti Nema-

ďarom vždy v menšine, čo maďarskí historici vedia už po storočia (napr. podľa maďarského historika O. Jásiho koncom panovania Jozefa II., t. j. koncom XVIII. storočia, ich bolo len 29%). Žiaľ, trievo a objektívne uvažujúcich historikov a intelektuálov je v Maďarsku málo. Situáciu v maďarskej historiografii výstižne charakterizoval Š. Markuš (bývalý veľvyslanec Slovenska v Budapešti) v diele „Maďari pod lupou“. Podľa Markuša aj verejnoprávna televízia v Maďarsku je ochotná propagovať mytologizované maďarské dejiny. A preto „Svojský“ výklad historických dejov, mýtizovanie vlastných dejín s nepresnými štatistikami sú hlboko zakorenené v povedomí maďarskej spoločnosti.“

EDITA TARABČÁKOVÁ

Trianon

4. jún - Deň vďakyvzdania

Treba však priznať, že aj v Uhorsku boli už v XIX. storočí (Hunfalvy, L. Réthy, A. Vámbéry a ďalší) a sú aj v súčasnosti trievo uvažujúci historici. Medzi takých súčasných maďarských historikov, ktorí sa pokúšajú odmytologizovať maďarské dejiny, patrí aj I. Romšič (Romsics I.) autor diela: „A Trianoni békeszerződés“ (Trianonská mierová zmluva), ktorý je tiež editorom kolektívneho diela: „Mitosok, legendák és tévhitek a 20. századi magyar történelemről“ (Mýty, legendy a bludy v maďarskej histórii 20. storočia.). Odvaha a úsilie autora týchto a ďalších diel I. Romšiča a jeho spolupracovníkov i niektorých ďalších súčasných maďarských historikov, našla zatiaľ priaznivú odozvu len u malej časti maďarskej verejnosti. Žiaľ, aj v súčasnosti väčšina maďarskej spoločnosti nie je ochotná ani schopná vidieť potrianonské usporiadanie Európy po prehranej vojne (Nemeckom, Rakúsko - Uhorskom a ich spojencami) v kontexte príčin, ale len vo svetle následkov. Maďarská spoločnosť je dlhodobo ohľupovaná ilúziou, že „Maďari na prehranej vojne a následnej Trianonskej mierovej dohode nenesú nijakú vinu a že trianonský verdikt, vraj nanútený Maďarom, je veľká krivda a nespravodlivosť, ktorá bola vykonaná na Maďaroch.“ Pozrime sa teda „sine ira et studio“ (bez hnevu a zaujatosti), aká je objektívna pravda.

Zamyslíme sa nad správaním Maďarov v kritických situáciách. Veľmi často bojovali na nesprávnej strane, teda na strane, ktorá vojnu prehrala. Tak tomu bolo v XVI. i XVII. storočí, keď bojovali na strane Turkov proti viedenskému dvoru, t. j. proti kresťanskej Európe, až do porážky a vyhnaní Turkov z Uhorska. Tak tomu bolo i neskôr napr. počas 1. i 2. svetovej vojny, keď vojnu spolu s Nemcami vyvolali a po boku Nemcov potom bojovali až do konečnej porážky. Po prehratých vojnách sa však tvárili ako víťazi a chceli, aby sa s nimi jednalo ako s víťazmi. Také niečo si môžu predstavovať len choré mozgy. Ak niekto ide do vojny, musí rátať aj s porážkou a teda aj s tým, že podmienky mieru bude diktovať víťaz, a nie porazený. Ak uhorskej šľachte po tureckých vojnách a vyhnaní Turkov z Uhorska cisár Leopold II. oklieštil niektoré práva, hneď kričali, ako sa vraj Maďarom „ukrivilo“. Pritom za to, čo uhorská šľachta stvárila v XVI. a XVII. sto-

ročí, cisár bol k nej až veľmi tolerantný. O bezcharakternosti uhorskej (podľa Maďarov maďarskej) šľachty svedčí aj to, že sotva doznelo ich podľakovanie cisárovi za oslobodenie ich vlasti (pričom sami bojovali s Turkami proti oslobodeniu svojej vlasti, čo len ťažko môže normálny človek pochopiť), už sa pripravovali na to, ako vraziť cisárovi nôž do chrbta. Keď cisár musel riešiť štátne problémy na západných hraniciach štátu, a preto musel svoje vojská stiahnuť na francúzsko-rakúske hranice, Maďari okamžite začali proti cisárovi vymýšľať rôzne protihabsburské povstania a napádať ho od východu, teda od chrbta. Poučenie, ktoré zo správania sa Maďarov v kritických situáciách plynie je, že im nehodno veriť, ani s nimi žiadne zmluvy podpisovať, lebo oni už v čase dohody či podpisu zmluvy rozmýšľajú o tom, ako dohodu či zmluvu nedodržiať.

Podobná situácia bola i po I. svetovej vojne. Maďari spolu s Nemcami vojnu vyvolali, prehrali a pri podpísaní mieru chceli diktovať podmienky mieru. A keď sa im to neumožnilo, odvtedy si „pestujú“ pocit akejsi krivdy. Vo Versailles, konkrétne v Trianonskom paláci, čo je súčasť Versailles, ešte len podpísali mierové zmluvy, už rozmýšľali o tom, ako ich budú porušovať, čo až dodnes robia. Pravda, chyba je aj na garantoch zmlúv (USA, Anglicko, Francúzsko), že dodržiavanie zmlúv nekontrolujú a z nedodržiavania nevyvodzujú dôsledky. Podobná situácia bola i po 2. svetovej vojne. Ved' to boli práve Maďari, ktorí - sotva sa v Nemecku dostal k moci Hitler - neustále chodili za ním a podnecovali ho k revízii Versailleských (teda aj Trianonskej) zmlúv. V 2. svetovej vojne bojovali spolu s nacistickým Hitlerovým Nemeckom až do totálnej prehrý. Teda opäť sedeli na lavici porazených a dnes by chceli, aby sa za všetkým urobila hrubá čiara a oni by sa mohli tváriť ako víťazi. Čo tam po miliónoch mŕtvych, miliónoch ranených a obrovských hospodárskych škodách, ktoré napáchali. Na tom predsa nezáleží. Záleží len na tom, aby sa oni mohli opäť nafukovať, neustále otravovať život svojim susedom, „pestovať si“ svoju ukrivdenosť a celým generáciám klamstvá zo svojej histórie vtĺkať do hláv, aby sa aj v nich zakorenili „ukrivdenosť Maďarov“ a z nej vyplývajúca ich výnimčnosť, ktorú by mal každý rešpektovať. Tak ako sa v dávnej minulosti prizivovali na Turkoch, neskôr potom na Nemcov, tak sa v súčasnosti chcú prizivovať na Európskej únii. To je ich typická príživnícka, hyenistická politika, ako ju pomenoval anglický vyslanec O'Malley počas audiencie u Horthyho. Vždy ako hyeny striedu na to, čo odpadne zo stola mocných, aby si to mohli uchmatnúť. Striedu na to, ako uchmatnúť svojim susedom aspoň kúsok územia a časť obyvateľstva, ktoré by potom pomaďarčili a tak zvýšili počet štatistických Maďarov. Za tým cieľom sú ochotní zradiť všetko a každého.

Viedenské arbitráže (diktáty) boli právne neplatné, pretože predstavovali akt medzinárodného násilia. Po skončení 2. svetovej vojny bola táto skutočnosť potvrdená 10. februára 1947 vyhlásením Parížskej mierovej dohody s Maďarskom za zrušenú a neplatnú. Na základe tejto mierovej zmluvy boli obnovené hranice Maďarska pred viedenských arbitrážami a sice tak, ako ich stanovila Trianonská mierová zmluva roku 1920. Zmena sa týkala len slovensko-maďarskej hranice pod Bratislavou. Maďarsko muselo

odstúpiť Česko - Slovensku tri obce - Jarovce, Rusovce a Čunovo. Zatiaľ čo zmluvu v Trianone roku 1920 podpísali víťazné mocnosti USA, Anglicko, Francúzsko, Taliansko a porazené Maďarsko, zmluvu v Paríži roku 1947 podpísali víťazné mocnosti ZSSR, Anglicko, USA a porazené Maďarsko. Ako vidieť, aj Sovietsky zväz súhlasil s tým, aby sa Maďarsko vrátilo do hraníc pred roka 1938.

To, že trianonská trauma v Maďarsku pretrváva, je v tom, že maďarská spoločnosť sa dosiaľ nezmičila s porážkou a rozpadom Uhorska, ktoré malo byť maďarské. Okrem toho túto trianonskú traumu všetky maďarské vlády od roku 1918 umelo a násilím strkajú do hláv detí a mládeže a takto ju v národe fixujú. Aký je to veľký rozdiel oproti Rakúšanom, ktorí si po porážke a zániku Rakúsko-uhorskej monarchie vybudovali demokratickú republiku a sú hrdí na to, že sa im podarilo na troskách monarchie vybudovať svoj vlastný štát. Zatiaľ Maďari sa s pádom monarchie nezmičili a neustále očakávajú návrat kráľovstva. Očakávali, že sa Habsburg vráti a bude kráľom Maďarska. Ďalšia fantazmagória, ktorá koluje v maďarskej spoločnosti je, že Uhorsko bolo maďarské, pričom je známe, že počet obyvateľstva hlásiaceho sa k maďarskej národnosti nikdy v Uhorsku nedosiahol ani 50%, a to ani po najtvrdšej a najkruťejšej štátom riadenej maďarizácii. To bol a je len sen maďarských šovinistov. A keďže táto ilúzia pretrváva dodnes a pestuje sa odmalicka v školách, preto Maďari pociťujú Trianon ako krivdu, akoby stále žili vo svojom virtuálnom Uhorsku, ktoré oni nazývajú Veľkým Maďarskom. Zatiaľ Maďari nepochopili, že Maďarsko môže mať hodnotu len ako Maďarská republika, a nie ako veľkomaďarský sen. Maďari trpiaci komplexom velikášstva, trpia súčasne akýmsi ničím nepodloženým pocitom ohrozenia. To, čo Maďari vždy žiadali pre seba, nikdy neboli schopní priznať iným. Maďari zásadu sebaurčovacího práva národov vo svojich dejinách nikdy nepoznali a v praxi ani nikdy neuplatňovali. Toto ich nepochopenie doby malo za následok to, že zatiaľ čo po skončení I. svetovej vojny a podpísaní mierových zmlúv štáty ako napr. Rakúsko či Česko-Slovensko sa rozvíjali a prosperovali hospodársky, kultúrne i na poli vzdelanostnej úrovne, Maďari v zajatí svojho velikášstva a traumy zaostávali hospodársky, kultúrne i vzdelanostne, takže predstavovali akýsi chudobinec Európy. Zatiaľ čo Rakúsko a Česko-Slovensko boli priemyselne rozvinuté demokratické krajiny s vysokou úrovňou vzdelania svojho obyvateľstva, Maďarsko bolo naďalej vzdelanostne i kultúrne zaostalou polofeudálnou krajinou až do nástupu komunistickej vlády po 2. svetovej vojne. A pretože maďarské vlády striedli stále len na to, ako od svojich susedov získať aspoň kúsok ich územia s obyvateľstvom, ktoré by mohli pomaďarčiť a tak zvýšiť počet štatistických Maďarov, stalo sa to, že v 2. svetovej vojne bojovali opäť na nesprávnej strane a opäť sedeli na lavici porazených. Kým sa Maďari neznavia domýšľavej dominancie, že oni sú v Európe akousi elitou, ktorá má akési špeciálne historické alebo dokonca božské poslanie (sami nevedia aké), ktoré ich povyšuje nad ostatné národy Európy, dovtedy tento nebezpečný maďarský šovinizmus bude stále zdrojom nepokojov a rušiteľom mieru v Európe.

Zbožnosť popísaná u svätého Ľudovíta IX. nie je len zbožnosťou obyčajného svätca, ale zbožnosťou svätca zvláštneho. Ľudovít IX. bol laik (v dobre, keď mali akoby „monopol“ na svätosť mníši, biskupi a klerici) a kráľ. Jeho zbožnosť je zbožnosťou laika, ktorý sa snaží získať osobnú spásu z veľkej časti skrze vykonávanie svojho kráľovského úradu. Ľudovít IX. prísne rozlišoval, čo odlišuje laika od klerika, ale snažil sa svoje výnimočné postavenie v hierarchii laikov využiť tak, aby sa čo najviac priblížil zbožnosti Cirkvi. A predovšetkým sa domnieval, že jeho najvyššou povinnosťou je modliť sa za spásu svojich poddaných omnoho viac než za svoje vlastné vykúpenie - alebo aby sa tieto dve prosby takmer celkom prelínali. Ľudovítovo modlitby boli modlitbami kráľovského prosebníka.

Zbožnosť svätého Ľudovíta zahrňovala všetky devocionálne oblasti: bohoslužby, svätú spoveď, sväté prijímanie, uctievanie relikvií, úctu k Cirkvi (obmedzenú v svetskej oblasti), kajúcne praktiky, milosrdenstvo a asketizmus.

(...)Nesmieme zabudnúť ani na to, ako svätého Ľudovíta priťahovala mníšska spiritualita, zvlášť spiritualita cisterciánov, najväčších reprezentantov reformovaného mníšstva 12. storočia, ktorí boli veľmi činní i v storočí nasledujúcom. Cisterciáni spájali viac než sa zvykne spomínať, svet mníchov pred 13. storočia a svet žobravých mníchov. Ľudovít sa stretáva s cisterciánmi s rovnakou horlivosťou ako so žobravými rádmi. Tí prví ho lákali do mníšskej samoty, druhí do mestského spoločenstva. Toto dopĺňanie sa Ľudovíta celkom naplnilo. Jeho najobľúbenejším miestom, miestom, kde sa mu otvorilo srdce i duša, bolo však cisterciánske opátstvo Royaumont v lone prírody.

(...) Zlé jazyky tvrdili, že kráľ sa chcel vzdáť sa trónu len preto, aby sa mohol stať žobravým mníchom a že sa svojho úmyslu vzdal nie kvôli naliehaniu kráľovnej Margity, ale kvôli nemožnosti rozhodnúť sa medzi dominikánmi a františkánmi. To je však vymyslený príbeh. Kráľ si však prijal, aby jeho mladší synovia vstúpili do niektorého z týchto rádov - keď však odmietli, netrval na svojej požiadavke.

Je však zaiste pravda, že v niektorých kruhoch a možno i naprieč celým kráľovstvom, sa šírila predstava o kráľovi, ktorý je v rukách žobravých mníchov alebo predstava o rehoľníkovi na tróne. Podľa istej pochybnej historiky, ktorá však vystihuje dobovú mienku, kráľ odpovedal rytierovi sťažujúcemu sa na to, že Ľudovíta považujú väčšmi za rehoľníka než za kráľa: „Nevenujte pozornosť rečiam hlupákov. Povieť vám, čo sa odohráva, keď som vo svojich súkromných komnatách. Počujem pokriky: 'Brat Ľudovít!' a urážky voči mojej osobe. A tí hlupáci si myslia, že to nemôžem začuť. Vtedy sa sám seba pýtam, či by som týchto kriklúňov nemal dať popraviť. Ale zakaždým si uvedomím, že je pre mňa osožné znášať urážky z lásky k Bohu. A ak mám povedať pravdu, nebanujem, že sa to deje.“

(...) V pozadí náboženstva svätého Ľudovíta stojí viera, neochvejná viera, ktorá je predovšetkým láskou k Bohu. Hovorí to synovi Filipovi v Ponaučeníach: „Drahý synu, v prvom rade ti kladiem na srdce, aby si miloval Boha celým svojím srdcom a zo všetkých síl, pretože kto nemiluje Boha, nemá žiadnu hodnotu.“

Boh, ktorého kráľ miloval a v ktorého veril bez akýchkoľvek pochybností, je predovšetkým Boh Syn - stredobod zbožnosti svätého Ľudovíta. Jeho viera je vierou v Ježiša Krista. A je taktiež vierou v tradíciu a učenie Cirkvi: „Svätý kráľ sa zo všetkých síl snažil, aby ma prostredníctvom svojich slov upevnil v kresťanskom zákone. Vravieval, že máme tak pevne veriť v články kresťanskej viery, aby sme ich nechceli porušiť ani slovom, ani skutkom, nech by prišlo čokoľvek - smrť alebo telesné utrpenie.“

A ešte: „Kráľ vravieval, že viera znamená veriť, aj keby sme nemali väčšiu istotu než to, čo nám bolo povedané. Nato mi kráľ položil otázku, ako sa volal môj otec. Povedal som, že Šimon. Opýtal sa, ako to viem a ja som odvetil, že tomu pevne verím a že to

JACQUES LE GOFF

Zbožnosť Ľudovíta Svätého

Dňa 25. apríla sme si pripomenuli 800 rokov od narodenia svätého kráľa Ľudovíta IX. z rodu Kapetovcov. Bol výraznou postavou stredoveku, jeden z prvých svätorečených panovníkov vôbec. Aj vďaka nemu bolo Francúzsko po dlhých desaťročia srdcom katolíckej Európy, až sa hovorilo o „Gesta Dei per Francos“ - o činoch, ktoré vykonal skrze Francúzov Boh. Svätý Ľudovít IX. (1214, Poissy - 1270, Kartágo) bol panovníkom mimoriadnej zbožnosti, zúčastnil sa dvoch krížových výprav, prežil zajatie u Saracénov a uskutočnil množstvo reforiem. Prechovával mimoriadnu úctu k relikviám svätých. Keď do Paríža priniesli Kristovu trňovú korunu, šiel slávnostnému sprievodu niekoľko kilometrov bosý naproti. Často činil pokánie za odprosenie urážok Boha - nechával sa tajne bičovať, nosil žinené rúcho, dodržiaval prísne pôsty a

považujem za istotu, pretože mi to rozprávala moja matka. Nato kráľ povedal: 'Musíte teda pevne veriť vo všetky články viery podľa svedectva apoštolov, ako ich počujete v nedeľu, keď sa spieva Krédo.'“

Viera sa musí brániť proti pochybnostiam a pokušeniam, ktoré zosiela Nepriateľ - diabol a musí sa utvrdzovať túžbou po Raji. Útok diabla je obzvlášť agresívny a nebezpečný v momente smrti. Aj svätý Ľudovít mal vieru, ktorá sa čoraz viac sústreďovala na agóniu a ktorá vyústila v 14. a 15. storočí v pobožnosť „artes moriendi“, umenia dobrej smrti.

„Vravel: 'Diabol je taký prefikáný, že vo chvíli našej agónie zo všetkých síl usiluje o to, aby sme zomreli v pochybnostiach nad niektorou z právd viery, pretože vie, že nemôže ľuďom odobrať dobré skutky, čo vykonali. A taktiež vie, že duša umierajúceho, ktorý vyznáva pravú vieru, bude preňho navždy stratená. (...) Preto sa musíme pred týmto nástrahami chrániť a brániť tak, že vo chvíli, keď na nás Nepriateľ zošle pokušenie, zvoláme: 'Prac sa mi z očí! Nebudeš ma pokúšať, aby si vzal moju pevnú vieru vo všetky články viery. A aj keby si mi odňal všetky údy, chcem žiť aj umrieť v tomto

stave duše.' Kto takto hovorí, poráža Nepriateľa tou istou palicou a mečom, ktorým mal Nepriateľ zahubiť jeho samotného.“

Ľudovít rozpráva Joinvillovi o tom, čo vravel Šimon z Montfortu o viere a je zreteľné, že táto príhoda vyjadrovala i vieru kráľa:

„Svätý kráľ mi rozprával, že niekoľko albígencov prišlo ku grófovi z Montfortu, ktorý vtedy v mene kráľa okupoval ich územie a vyzývali ho, aby sa šiel pozrieť na hostiu, ktorá sa v rukách kňaza premieňa na krv a telo. Odpovedal im: 'Chodte sa pozrieť vy, čo neveríte! Lebo ja pevne verím v skutočnú prítomnosť Krista v hostii, ako nás to učí Svätá Cirkev. A viete, čo získam, ak tomu v tomto smrteľnom živote verím tak, ako nás to učí Svätá Cirkev? Dostane sa mi za to nebesiach koruny, krajšej, než majú anjeli nazerajúci na Boha tvárou v tvár - teda nemajú žiadnu zásluhu na tom, že v neho veria.'“

Takú vieru ešte definuje ako vieru, ktorá zaisťuje, že človek „má úctu v tomto veku a po smrti príde do Raja.“

Svätý Ľudovít svoju vieru preukázal najpevnejšie a najodvážnejšie, keď ho uväznili Saracéni. Vyzvali ho, aby zložil prisahu, ktorá

spával na drevenom lôžku bez slamy. K ešte väčšiemu pokániu ho primäl neúspech krížových výprav. Podporoval žobravé rády, dominikánov i františkánov, známy je jeho výrok pred sv. Bonavetrom, ktorý azda najväčšmi charakterizuje kráľovu vieru: „Uisťujem vás, že by som dal prednosť tomu, aby som vôbec nežil a obrátil sa v ničotu, než aby som žil na tomto svete večne a večne panoval, ako panujem teraz, a pritom trvalo hrešil proti Bohu.“ Svätý Ľudovít miloval slzy, po celý život sa modlil k Bohu, aby ho obdaroval slzami: „Krásny Pane Bože, neodvažujem sa žiadať ani prameň slz, ale stačilo by mi aspoň zopár kvapiek, aby oblažili vyprahnutosť môjho srdca.“ Je zaujímavé, že súčasní francúzsky následník trónu Ľudovít XX. sa narodil taktiež 25. apríla, v deň narodenia jeho ctihodného predka.

nebola v súlade s kresťanskou vierou - inak mu hrozilo mučenie. Odpovedal: „Môžete zahubiť moje telo, ale nedostanete moju dušu.“ Nebolo pre neho nič horšie, než „ocitnúť sa mimo viery v Ježiša Krista.“

Vo všeobecnosti sa telesné, vojenské či duševné utrpenie považuje za skúšku, ktorú nám zosiela Boh za naše viny, aby sme sa napravili. Ľudovít sa celkom stotožňuje s kresťanským učením o zle, podľa ktorého Boží trest prináša dobro ľuďom, ktorí ho dokážu pochopiť.

Potom čo unikli stroskotaniu, kráľ rozprával Joinvillovi, že veľké trápenia a zvlášť vážne choroby sú výstražnými znameniami,

Ľudovít IX sa modlí v Sainte-Chapelle pred pašiovými relikviami - svätým Krížom a trňovou korunou

aby sme mysleli na spásu. „Boh nás prebúda svojimi výstrahami, aby sme jasne videli naše hriechy a aby sme odstránili z našej duše to, čo sa Bohu nepáči.“ Takto si napokon vysvetlí aj neúspech krížovej výpravy.

Boh, v ktorého kráľ verí, je jeho Pánom a on Božím vazalom. Kráľova viera je tiež vierou oddanosti vyplývajúcej z obradu kráľovského pomazania, oddanosti, ktorá sa nevyjadruje gestom rúk, ale dušou - a robí tak z kráľa vazala jediného svojho druhu, ktorý je služobníkom a obrazom Pána vo svojom kráľovstve. „Dobrý Pane Bože, pozdvihneš k vám svoju dušu a budem vám dôverovať.“

Napokon, kráľova viera je dôverou. Bázeň pred Bohom a strach z diabla sú síce nevyhnutné pre dosiahnutie spásy, ale Boh kráľa Ludovíta nie je Bohom hnevu. Jeho viera nie je vierou strachu. Ludovít si osvojil slová parížskeho biskupa Guillaumea z Auvergne (zomrel 1248), ktorý v Joinvillovej prítomnosti spomenul: „Nikto nemôže zhréšiť tak, aby mu Pán Boh nemohol odpustiť.“

(...) U Geoffroya z Beaulieu čítame, že veriaci kráľ sa počas svojej cesty v zámorí dopočul, že mocný sultán Saracénov vyhľadáva knihy každého druhu, ktoré by mohli padnúť na úžitok saracénskym filozofom. Na vlastné náklady ich nechával opisovať a opatroval ich vo svojej knižnici. Takto boli knihy k dispozícii učencom podľa potreby. „Zbožný kráľ usúdil, že synovia temnot sú múdrejší než synovia svetla a že sú horlivejší za svoj blud než synovia Cirkvi za kresťanskú vieru. Zaumienil si, že po návrate do vlasti dá na vlastné trovy opísať všetky užitočné a pravé knihy Písma svätého, aké len možno nájsť v knižniciach rôznych opátstiev. Aby ich on sám, učenci ako i priatelia z radov klerikov mohli študovať na vlastný úžitok a na úžitok svojich blízkych. Po návrate svoj úmysel uskutočnil a vytvoril na tento účel vhodné a dobre chránené miesto. Bola ním pokladnicová sieň Sainte-Chapelle, kde zhromaždil väčšinu originálov svätého Augustína, svätého Ambroža, svätého Hieronýma a svätého Gregora, ako i knihy iných pravoverných učencov. Vo voľných chvíľach tam rád študoval a ochotne to dovoľoval i iným (...). Radšej nechal vyhotoviť nové exempláre knih, než aby kupoval staré - takto sa totiž znásobil počet a použitie svätých kníh.“

(...) V Ludovítovej dobe dochádza k veľkým otrasom v konaní pokánia. V kresťanskom svete prepukajú z času na čas „epidémie“ kolektívneho a verejného bičovania. Stalo sa to i roku 1260, keď joachimski chliasti očakávali koniec sveta. Svätý Ludovít je diskretnější. Bičovanie je jeho súkromným aktom kajúcnosti. Po každej svätej spovedi dostáva od svojho spovedníka rany bičom s piatimi malými retiazkami, ktoré sa dali poskladať a vložiť do malého slonovinového puzdra. Túto pyxidu nosil kráľ stále so sebou zavesenú za pásom, ako sa nosieval mešec - ale tak, aby ju nebolo vidno.

(...) Niežby boli tieto kajúčne činy pre kráľa jednoduché. Znamenali pre neho naozaj

Ludovít IX

veľké úsilie a odriekanie. Práve preto mali takú cenu. Ludovít bol temperamentný, mal potrebu zmyselnosti, bol milovníkom jedla, miloval život, miloval potešenie a smiech. Práve preto si smiech v piatok odoprel: „Svätý kráľ sa v piatok zdržoval smiechu, ako len mohol a ak sa niekedy náhodou zasmial, okamžite zmĺkol.“

Zbožnosť svätého Ludovíta by sme však nemali obmedziť len na gesta. Jeho životopisci zdôrazňujú, že načúval hlasu svojho svedomia a že to bolo svedomie výnimočné a vnímavé. Pätnásta kapitola Guillaumea zo Saint-Pathusa s názvom O kráse svedomia uvádza: „Pretože čisté svedomie je pre Boha viac než všetky cnosti milé na pohľad, žil požehnaný kráľ Svätý Ludovít vo veľkej čistote, ktorou mohol potešiť Boží zrak.“

Zato si však svätý Ludovít zúfa nad tým, že mu bol odoprený dar plaču - znamenie, že Boh prijíma kajúcnosť hriešnika. Slzy boli vyjadrením ofutovania hriechov v tradičnej spiritualite poznačenej pečatou mníšstva. Tento „dar plaču odoprený svätému Ludovítovi“ ohromil Micheleta, keď čítal kráľových biografov z 13. storočia. Ale „ak mu Pán doprial pri modlitbe niekoľko kvapiek slz a on ľúbezne pocítil, ako mu stekajú po líkach až k ústam, pomaličky

si ich vychutnával, nielen v srdci, ale i na jazyku.“

(...) Svoju oddanosť svätý Ludovít nemohol preukázať lepšie než pozornosťou voči moslimom. Jeho skutok tak veľmi ohúrilo súčasníkov, ktorí podľa dobovej zvyklosti usudzovali, že voči neveriacim nie sú povinní dodržiavať také pravidlá morálky ako voči kresťanom; že ho vo svojej kanonizačnej kázni 6. augusta 1297 spomenul i pápež Bonifác VIII. (...) Keď Saracéni dostali 30 000 libier z požadovanej sumy 200 000 ako výkupné za kráľa a uväznených Francúzov, prepustili Ludovíta výmenou za sľub, že zostane na svojej lodi pred Damiettom tak dlho, pokiaľ nebude vyplatená

celá čiastka. Svätý Ludovít im to sľúbil ústne, nie však písomne. Baróni, čo boli na lodi spolu s ním, kráľovi radili, aby využil situáciu a zdvihol kotvy. Ludovít im odpovedal, že nedodržanie sľubu neprichádza do úvahy, hoci sami moslimovia porušili svoj sľub a povraždili kresťanských zajatcov v Damiette. O čosi neskôr sa kráľ dozvedá, že celá suma bola vyplatená. „Lenže pán Filip z Nemours, rytier svätého kráľa, prehlásil: 'Sumu sme Saracénom vyplatili, ale ošudili sme ich o 10 000 libier.' Keď svätý kráľ počul jeho slová, veľmi sa rozhneval: 'Vedzte, že chcem, aby sa vyplatilo celých 200 000 libier, pretože som to sľúbil a chcem, aby nič nechýbalo.' Vtedy dvormajster zo Champagne stúpil pánovi Filipovi na nohu, žmurkol na neho a obrátil sa k svätému kráľovi: 'Sire, hádam neveríte slovám pána Filipa? Žartuje.' Len čo pán Filip začul dvormajstrov hlas, spomenul si, ako veľmi záleží svätému kráľovi na pravde, chopil sa slova a riekol: 'Sire, pán dvormajster má pravdu, povedal som to len zo žartu a na pobavenie a aby som vedel, čo na to povie.' Svätý kráľ odpovedal: 'Nečakajte, že vám budem blahoželať za tento výstrelok a skúšku. A dajte si dobrý pozor, aby bolo výkupné vyplatené v plnej výške.'“

(...) Svätá spoveď je veľkou starosťou svätého Ludovíta, pretože práve táto sviatosť za-

hladzuje smrteľné hriechy a obnovuje podmienky čistoty krstu. 13. storočie bolo storočím spovedí. Štvrtý lateránsky koncil roku 1215, rok po Ludovítovom narodení, ustanovil povinnosť každoročnej svätej spovede pre všetkých kresťanov. Jednoročný rytmus však svätému Ludovítovi nestačil, lebo je to prídlhá doba počas ktorej je hrozba smrteľného hriechu priveľká a príliš nebezpečná. Bezpečný rytmus je preňho týždeň - a najvhodnejší deň na činenie pokánia piatok. Ale kráľ sa môže obávať, že spácha hriech, a možno i smrteľný hriech, v období medzi dvoma piatkami. Ba čo viac, že ho spácha v noci, v čase pookušenia, v čase, keď diabol útočí najradšej. Z toho plynie potreba jedného spovedníka pri lôžku vo dne a druhého v noci.

(...) V obdobiach medzi jednotlivými svätými prijímaniami v roku (kráľ pristupoval k sv. prijímaniu päťkrát do roka: na Veľkú noc, na Zoslanie Ducha Svätého, na Nanebovzatie Panny Márie, na Sviatok všetkých svätých, na Boží hod vianočný a na sviatok Očisťovania Panny Márie, pozn.red.) Ludovít spĺňa odporúčané podmienky a pokoru, aby bol tejto sviatosti hodný. Uctieva Telo Kristovo už vopred spoveďami, pôstmi, pohľavnou zdržanlivosťou a modlitbami. Samotný akt prijímania uskutočňoval s dojemnými gestami: „A prijímal svojho Spasiteľa s veľkou zbožnosťou, pretože predtým si umyl ruky i ústa a snal si pokrývku hlavy i kuklu. Keď vstúpil do presbytéria, nepristupoval k oltáru vzpriamene na vlastných nohách, ale kolenačky. Pred oltárom odriekal svoje Confiteor.“

(...) Keď sa kráľ dopočul, že šľachtici reptajú, koľko času trávi na svätých omšiach a kázňach, odpovedal, že by nenamietali nič, keby trávil dvakrát toľko času hraním kociek alebo poľovačkami v lese.

(...) Podľa Guillaumea zo Saint-Pathusa v kapitole „O zbožnej modlitbe k Bohu“, tvoria v zbožnosti svätého Ludovíta modlitby a skutky milosrdenstva nerozlučnú dvojicu. Modliť sa znamená „byť duchom prítomný pred Bohom“, teda „pri kontemplácii dostať od Boha útechu a pomoc na napĺňanie dobrých skutkov.“

(...) Podľa formy je Ludovítova modlitba modlitbou kráľovskou. Modlí sa buď v uzavretej skupine osôb, ktorá je kráľovskou družinou, početnejšou a jasnejšou než družiny všetkých ostatných veľmožov a šľachticov krajiny, alebo sa modlí osamote. Keď sa mu príhodí modliť sa osamote, nie je to len modlitba jednotlivca, aká sa upevnila v 13. storočí, ale tak tiež modlitba osamelého vodcu.

Kolektívna modlitba prislúcha významným udalostiam a veľkým sviatkami, kde Ludovít vystupuje v role kráľa. Pri týchto obradoch dáva mimoriadny pozor na to, čo je pre neho prirodzeným predĺžením modlitby a čo jej mystickým odevom: spev.

Ludovít sa zvykne modliť všade a ustavične, predovšetkým - na súši i na mori, v paláci i v sedle, v súkromí i na verejnosti - a vo dne i v noci. Napriek tomu však musí prijať prerušenie tohto cvičenia. Vo dne však požaduje dve výnimočné chvíle: ráno a večer.

(...) A hoci sa kráľ oddáva radostným modlitbám veľkých sviatkov (najmä počas Veľkej noci) a hoci je citlivý na krásu jasavých spevov, modlitba preňho znamená predovšetkým pokánie.

(...) Kráľ si uvedomuje povinnosť voči svojmu ľudu („sa gent“, ako hovorí svojim vojakom na krížových výpravách a vo všeobecnosti svojim poddaným). Kráľovské modlitby za kráľovstvo a jeho obyvateľov považuje za najnáročnejšiu povinnosť svojho úradu. Dobrý kresťanský kráľ sa modlí za svoj ľud.

(...) Keď sa kráľ modlí, plní si poslanie, ktorým ho výslovne poverili duchovní v deň jeho korunovácie a kráľovského posvätenia: byť prostredníkom medzi Bohom a svojimi poddanými.

Z knihy *Héros du Moyen Âge, Le roi, le saint, au Moyen Âge*
preložila
Katarína Džunková

Ludovít IX na smrteľnej posteli

Vážení členovia spoločenstva Kresťanské Slovensko, so záujmom som si prečítal váš otvorený list predsedovi a predsedníctvu KDH zo dňa 11. apríla 2014 uverejnený v 9. čísle časopisu Kultúra a na niektorých webových stránkach. Rozhodol som sa naň odpovedať. Verím, že médiá, ktoré vám poskytli priestor na jeho uverejnenie, uverejnia aj moju odpoveď. Prepáčte, že vás oslovujem iba takto všeobecne, ale pod listom nebolo uvedené žiadne meno, preto neviem na koho konkrétne sa s mojou reakciou obrácať.

Podstatou vášho otvoreného listu je výzva adresovaná Jánovi Figeľovi, aby odstúpil z funkcie predsedu KDH. Píšete, že viacerí z vás ste sa v minulosti

časti vedenia hnutia. V parlamente bolo vlastne len do počtu s najmenším poslancným klubom zo všetkých šiestich parlamentných strán. Už o rok sa v parlamentných voľbách 2010 KDH pod vedením Jána Figeľa posunulo na štvrtú priečku a stalo sa súčasťou vlády. Vlády, ktorá žiaľ zlyhala. Vlády, ktorá žiaľ povalila samú seba. Vlády, ktorej to jej voliči veľmi tvrdo spočítali. V predčasných voľbách v roku 2012 stratila SDKÚ-DS takmer dve tretiny hlasov, SaS polovicu, Most-Híd 1,2%. Z vládnych strán iba KDH neustránilo svojich voličov a stalo sa dokonca po Smere druhou najúspešnejšou politickou stranou.

Iste, 8,82% nie je výsledok, ktorý by členov KDH naplnil uspokojením. Na volebnom sneme KDH v Ružomberku v júni 2012 sa delegáti veľmi podrobne za-

Ohlas čitateľa na Otvorený list SKS predsedovi a predsedníctvu KDH In: Kultúra 9/2014

aktívne zúčastnili na konštituovaní a na vývine KDH a aj dnes sa k tomu všetci hlásite. To ma veľmi teší, pretože dnes môžeme v slovenských médiách takmer denne čítať úvahy o chybách v politike KDH a výzvy na odchod Jána Figeľa z politiky, vždy však ide o úvahy a výzvy neprajníkov KDH. Som rád, že vo vašom prípade je to iné. Podobne ako vy, aj ja som pred viac ako 24 rokmi zakladal KDH. Podobne ako stovky ďalších, aj ja som lepil v decembri 1989 na kandelábre výzvu Jána Čarnogurského, Antona Seleckého, Hany Ponickéj, Miroslava Tahyho, Konštantína Viktorína, Ivana Čarnogurského a Ivana Hoffmana na zakladanie kresťanskodemokratických klubov. Podobne ako stovky ďalších aj ja som sa podieľal na založení prvého KDK v svojom bydlisku, aj ja som sa podieľal na vybudovaní okresných štruktúr KDH v svojom okrese a tak ako niektorí z vás aj ja som sa zúčastnil 17. 2. 1990 na zakladajúcom sneme KDH v Nitre.

Trápí vás vo vašom liste, že súčasný stav KDH je podľa vás priam žalostný. Zároveň dodávate, že „hlavnú zodpovednosť za najnovší vývin a dnešný stav KDH má, bohužiaľ, jeho predseda p. Ing. Ján Figeľ.“ Súhlasím s vami. Hlavnú zodpovednosť za najnovší vývin a dnešný stav KDH má jeho predseda Ján Figeľ. Nevieť však z čoho vychádzate vo svojom tvrdení o žalostnom stave KDH. Dovoľte mi preto pripomenúť niektoré skutočnosti. KDH bolo lídrom zápasu za demokraciu na Slovensku v deväťdesiatych rokoch, keď sa Vladimír Mečiar a jeho HZDS snažili podmaniť si Slovensko. To HZDS, ktoré vás predseda, prof. Ābel Krāl, zastupoval ako poslanec vo federálnom parlamente. To HZDS, ktoré rozdzalo slovenské fabriky svojim priaznivcom za korunu, za ktorého vlády uniesla SIS slovenského občana za hranice a za dodnes nevysvetlených okolností zomrel Robert Remiáš. To HZDS, ktoré už našťastie aj s Vladimírom Mečiarom odišlo na smetisko dejín. KDH zápas o demokraciu zvládlo, aj keď sa jeho politici museli vo voľbách v roku 1998 vzdať svojej vlastnej značky a kandidovať do parlamentu ako členovia volebnej strany SDK. Bola to veľká obeť. Mečiarizmus bol vtedy zastavený a Slovensko zachránené, aj keď KDH sa ocitlo na pokraji zániku. Ale nezaniklo.

Ján Figeľ dostal v roku 2009 na sneme v starobylej Nitre od členskej základne poverenie, aby privedol KDH tam, kam patrí. Hnutie bolo v tom čase hlboko otrasené po odchode do opozície a odchode značnej

oberali týmto výsledkom, ale aj budúcnosťou hnutia. Dali Jánovi Figeľovi mandát na ďalšie štyri roky, pretože ich presvedčil, že KDH pod jeho vedením ide správnou cestou, pretože ich presvedčil, že KDH pod jeho vedením má na viac. Zároveň ho podporili v jeho snahe o omladenie vedenia KDH. Najnovší vývoj im dáva za pravdu. KDH sa opäť stáva stranou, ktorá prináša do politiky dôležité témy. Návrh KDH na zakotvenie definície manželstva ako jedinečného zväzku jedného muža a jednej ženy priamo do slovenskej ústavy zarezonoval celou spoločnosťou. Vývolal spontánnu podporu kresťanskej verejnosti a agresívny odpor liberálnych lobistických skupín a médií. Dôležitosť tohto návrhu podčiarkuje aj podporné stanovisko Konferencie biskupov Slovenska. Je mi ľúto, že medzi množstvom kresťanských organizácií, ktoré tento návrh podporili, som nezaregistroval podporu od vášho spoločenstva.

Vážení členovia spoločenstva Kresťanské Slovensko. Vo svojom otvorenom liste vyzývate Jána Figeľa, aby odovzdal funkciu predsedu KDH jeho vedeniu. Chceme vám len pripomenúť, že Ján Figeľ získal dôveru členskej základne v posledných piatich rokoch až trikrát. Taký mandát nemá žiaden predseda súčasnej parlamentnej strany. V Ružomberku v roku 2012 získal dôveru viac ako 80% delegátov snemu a poverenie viest' KDH do ďalších parlamentných volieb. Sme ešte len v polovici volebného obdobia a správny kapitán v polčase z ihriska neodchádza. Zároveň vám chcem pripomenúť, že KDH je svojprávne hnutie, ktoré si svojich lídrov vyberalo a vždy bude vyberať samo. Nepotrebuje na to rady ľudí zvonka. Tak ako ja nemám žiadne právo vyzývať vášho predsedu prof. Ābela Krāla na odstúpenie z funkcie, tak ani vy nemáte žiadne právo vyzývať na odstúpenie z funkcie nášho predsedu. Tohto práva ste sa sami dobrovoľne vzdali vtedy, keď ste odišli z KDH.

Vážení členovia spoločenstva Kresťanské Slovensko. Vo svojom otvorenom liste píšete, že „KDH musí dostať nové vedenie, musí nájsť nové tváre, v jeho čele musí stáť charizmatická osobnosť s túžbou nie vládnúť, ale odvážne a bez špekulatívnych kompromisov, bez nenávisťných afektov, s láskou slúžiť slovenskému národu v duchu jeho stáročných tradícií.“ Súhlasím s vami. KDH si to uvedomilo už v roku 2009. Práve preto postavilo na svoje čelo Jána Figeľa.

JÁN ŽATKO
zakladajúci člen KDH

OTVORENÝ LIST

Vážené pani poslankyne a páni poslanci banskobystrického VÚC!

Verejnoprávna RTVS - :1 (?) priniesla veľkú kritiku predsedu banskobystrického VÚC pre článok „Prvá Slovenská republika bola úspešná“, uverejnený v časopise „Náš kraj - mesačník banskobystrického samosprávneho kraja“. To, čo odznelo vo vyjadreniach niektorých kritikov svedčí o ich neobjektívnosti, či zaujatosti, a zapadá do komunistickej a Benešovskej propagandy minulého storočia. Zodpovedal tomu aj ich nenávisťný slovník. Je priam otrasné, že do toho zaplietli židovskú otázku, popieranie holokaustu, a dali to na vyšetrovanie prokuratúry a polície. Nemožno sa tomu diviť, žneme to,

čo sa zasialo do mnohých dnešných politikov, novinárov a tzv. politológov za komunistického režimu. Dovoľm si poukázať na hospodársku situáciu a život občanov za prvej Slovenskej republiky, o čom sa píše v článku. Nesporne bola prosperujúca, ale nebolo to „nebo“, ako autor článku cituje 92 ročnú pani. Dehonestovanie dosiahnutých úspechov však znevažuje tvrdú prácu našich rodičov, či starých rodičov. Taktiež nemôžeme znevážiť všetko, čo sa pozitívne dosiahlo za komunistického režimu. Slovenská republika nebola fašistická, také bolo napríklad Taliansko. Je pravdou, že naša zvrchovanosť, ako v minulosti ale i súčasnosti, bola a je limitovaná. V histórii národa podliehali sme raz diktáturu Budapešti, potom Prahy, Berlína, Moskvy a dnes Bruselu, či NATO. Politici aj dnes musia hľadať mantinely, čo si ešte môžu dovoliť. Nikto sa nás nepýtal, či lietadlá idúce bombardovať Srbsko môžu letieť nad našim územím a povolenie dostali dodatočne. Alebo, čo hľadali naši vojaci v Iraku? Takých príkladov je veľa a netreba ísť ani do minulosti. A o mediálnom vymývaní mozgov ani nehovorím.

Pre priblíženie sa k pravde o prvej Slovenskej republike a jej prezidentovi poukážem na niektoré vyjadrenia vtedajších dejateľov z dokumentov uverejnených v knihe historika židovského pôvodu Prof. PhDr. Viléma Prečana, CSc - Slovenské národné povstanie - Dokumenty (ďalej D.), vydané v roku 1965. Zámerne budem citovať slová odporcov 1. SR.

Člen povstaleckej ilegálnej SNR Dr. Gustáv Husák v správe moskovskému vedeniu KSČ z 5. 2. 1945 o hospodárskej situácii na Slovensku o. i. napísal: „Priemysel sa veľmi zveličil, a to ako kvantitatívne, tak i kvalitatívne. Vyrástli veľké nové podniky (Baťa, Svit, chemické podniky, Dynamit-Nobel a mnoho iných), iné sa podstatne

rozšírili, menovite v Dubnici a Považskej Bystrici. Prevážna väčšina podnikov sa vybavila novým strojovým zariadením, moderným a veľkej konkurencie schopným. Za dva roky boli do starých podnikov na vybavenie investované dve miliardy Sk. Priemysel, ak nebude zničený, bude hrať značne väčšiu úlohu na Slovensku ako pred rokom 1938. I v štátnom podnikaní značné investície (cesty, železnice, hydrocentrály) boli podnikané, často na nemecký príkaz zo strategických dôvodov.

Životné a zásobovacie pomery boli najlepšie z okolitých štátov, oveľa lepšie ako v Nemecku, Maďarsku, Bulharsku, nehovoriac ani o zemiach okupovaných. Slovenská koruna mala pevný kurz a do poslednej chvíle (i za povstania) dôveru obyvateľstva. Životný štandard obyvateľstva sa oproti stavu 1938 - keď neberiem v úvahu nedostatok istých importných artiklov a posledné mesiace vojenských operácií - v priemere nezhoršil, u niektorých vrstiev zlepšil.

V medzinárodnom obchode Slovensko, ktoré malo cukor, buničinu, textil, kábel, obuv, kožu, cement, drevo, bolo vyhľadávaným partnerom vo Švajčiarsku, Bulharsku, Turecku, Maďarsku - nehovoriac o Nemecku, ktoré hospodárske požiadavky diktovalo.

Všetky tieto okolnosti vypestovali u mnohých vrstiev na Slovensku úsudok ... že samostatné Slovensko je hospodársky sebestačné v zmysle existencnom, že môže lepšie hospodársky existovať bez pražských centrál a kurately a že je politický podvod, že Čechy na Slovensko za ČSR doplácali... Slováci sa naučili seba vládnuť, svoje hospodárstvo sami riadiť, svoju menu regulovať... Fakt je ten, že vyrástol veľký káder ľudí zapracovaných v peňažných, menových, priemyselných, zásobovacích a pod. otázkach, dnes je na Slovensku dostatok ľudí pre všetky obory verejnej a hospodárskej agendy, keď ovšem neberiem do úvahy ich politickú kompromitovanosť. ...“ (D., dok. č. 576, s. 948, 9).

Člen Státni rady v Londýne Fr. Uhlíř v správe zo 14. decembra 1944 prednesenej v Štátnej rade okrem iného uviedol: „Je třeba si umět tento stav vysvětlit bez roztrpčení. Slovensko žilo po celých pet let de facto ve velmi dobrých hospodárskych pomerech, asi jako neutrální stát, který vyděláva na válce. My kteří jsme projeli zememi, jimiž prošla válka, nechteli jsme očím věřit, co bylo na Slovensku po peti letech vojny k dostání. ... lid, který faktický války a nepřítel na svém území za celých 5 let nepoznal, nedovedl se,

když válka náhle přišla, ji podívat do její hrůzky tváře...“ (D., dok. č. 563, s. 891).

Dr. Jaromír Kopecký, vyslanec v Ženeve, v depeši z 9.3.1943 čs. ministerstvu zahraničia v Londýne, na podklade informácií od R. Fraštackého o prezidentovi napísal: „Na Tisa se dívají takto: Tiso jim zabezpečil, že žijí. Nepodepsal žádný vynesení rozsudek smrti, takže se posud na Slovensku nepopravovalo. Podepsal 2000 výjimek ze židovského kódeku. Oklestil moc gardy, takže je z ní fraška. Tiso odstránil Tuku z predsedníctva strany. Macha tam nepustil.“ (D., dok. č. 6, s. 58) Āalej v správe z 10. marca 1943 na základe informácie od Viliama Radakoviča tiež napísal: „Komunisti na Slovensku ostali verní svojim ideálom jak voliči tak i vedúci. Všetci sú veľmi činní proti terajšiemu režimu na Slovensku. Najlepšie sa im podarila akcia tá, že vstúpili hromadne do HG, ktorú potom tak skompromitovali a zdiskreditovali, že v jej uniforme sa žiadny poctivý človek viac nechcel ukázať.“ (D., s. 64) Žiaľ, riešenie židovskej otázky, aj keď to bolo na veľký nátlak Nemcov, treba odsúdiť a urobil tak aj Dr. Tiso v obhajovacej reči. Treba však vidieť aj záchranné akcie, ktoré robili občania, ale i mnohí členovia vlády. Napríklad minister Jozef Sivák dostal vyznamenanie od Yad Vashem - Spravodlivý medzi národmi, a Dr. G. Medrickému zachránení Židia sa prišli z Izraela poďakovať. Prezident Dr. J. Tiso neodstúpil zo svojho úradu na žiadosť rabínov, ako svedčil aj arcibiskup Dr. Karol Kmeťko v súdnom procese s Tisom, lebo „ak on nebude prezidentom, teda koniec - do posledného žida zahynieme všetci.“ (SNA, Tnľud 6/46-3/II2; film A889)

Prečo bolo dobre za prvej Slovenskej republiky uviedol účastník SNP generálporučík Ing. Ján Husák, v. v. (*1923) v interview pre Teleplus (22.8.-4.9.2009). Na otázku: Mali ste 15 rokov, keď vznikla Slovenská republika. Zmenil sa v niečom váš život? Odpovedal: Mal som zamestnanie, takže sa nám žilo lepšie. Pracoval som na výstavbe trate Zbehy - Zlaté Moravce. Tiež som si privyrábal na regulácii potoka. Slovenský štát sa o nás nestaral, ale dal nám robotu. Pre našu rodinu to bolo v tom čase rozhodujúce.

Mohol by som pokračovať aj ďalšími pozitívnymi vyjadreniami, ale myslím si, že uvedené hodnotenia sú postačujúce, a každý, kto hovorí o 1. Slovenskej republike, by si to mal uvedomiť a vážiť slová.

STANISLAV MÁJEK

IDA RAPAIČOVÁ (1943) je zaslúžilá slovenská umelkyňa, herečka v pravom slova zmysle. Účinkovala vo viacerých televíznych hrách, filmoch, inscenáciách, diváci ju mali možnosť vidieť v komédiách Kubo (1965), Ťapákovci (1977), Chrobák v hlave (1983), Mastný hrniec (1990)... Venovala sa aj dabingu, navyše bola viac ako štvrtstoročie dlhoročnou členkou činohry Novej scény. Jej najväčšou srdcovkou je umelecký prednes, ktorému zasvätila takmer prevažnú časť svojho života. Profesionálne ho vyučovala na bratislavskej VŠMU, na Akadémii umení v Ban-

- *Za mimoriadny prínos v oblasti kultúry ste boli minulý rok ocenená prezidentom republiky Ivanom Gašparovičom Pribinovým krížom II. triedy, čo pre Vás znamená táto pocta?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Je to satisfakcia za už vykonané, radosť z prítomnosti a záväzok do budúcnosti.

- *Ktorý moment Vás podnietil k záujmu o rozhlasové herectvo?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Najprv to bola ponuka a výzva v rámci profesie. Potom láska a úcta k slovu, ktoré je mojím pracovným nástrojom.

- *Čím je pre Vás poézia?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Prirodzenou

ale aj svoju formu, ktorá musí byť hodná svojho kultúrneho poslania.

- *Práca rozhlasového redaktora, moderátora sa vyznačuje dôsledným dodržiavaním fonetických, fonologických parametrov reči. Dôležitú úlohu tu zohráva kreativita, spočívajúca v umení predat daný mediálny produkt príslušnej verejnosti. Do akej miery v súčasnej mediálnej praxi sa akcentuje na túto požiadavku?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Asi nie je všetko v poriadku, keď sa na to pýtate. Ja tiež nie som spokojná s tým, čo sa v tejto sfére deje. Najhoršia je

Chvíľka poézie s Idou Rapaičovou

skej Bystrici a na Katedre žurnalistiky FF UKF v Nitre.

„Ida Rapaičová je herečka telom i dušou, na filmových a divadelných doskách schopná zahrať každú postavu, vcítiť sa do nej a následne podľa nej pretransformovať svoje myslenie, konanie. Priazeň ľudí si získala svojím sociálnym čínením a predovšetkým hradosťou na svoje rodné korene. Jej tvorba je neodmysliteľne spätá s domovom, ktorý stelesňuje slovenský národ. Prejavuje sa tu akási symbióza s básnikom Milanom Rúfusom milujúceho našu vlasť.“

súčasťou môjho každodenného života. Učí ma trpezlivosti, precíznosti, náročnosti a hlavne pokore k slovu, ktoré je dnes v ohrození a stráca svoju váhu.

- *Akými atribútmi by sa mal vyznačovať profesionálny interpret poézie?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Ani v prístupe k poézii nestačí láska. Vystúpiť na „Parnas“ medzi „bohov“ poézie si treba zaslúžiť. Vysloviť nahlas básnikovo slovo to je záväzok! To znamená dať mu dušu, srdce i rozum - a to nie je málo! To je práca na celý život. Lebo slovo má nielen obsah,

laxnosť, ľahostajnosť a pasivita s tým niečo spraviť.

- *Jednou z Vašich najobľúbenejších básnických skladieb je staroslovensky Proglas (Predslov k svätému evanjeliu) pochádzajúci z obdobia Veľkomoravskej ríše. Do slovenčiny ho prednedať prednášal známy básnik, literárny vedec Viliam Turčány. Čím sa podľa Vás odlišuje staroslovenčina od slovenčiny, poprípade sú medzi obidvoma jazykmi nejaké unifikované elementy?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Čas od vzniku Konštantínovho Proglasu urobil svoje. Veď je to už viac ako tisíc rokov. Celý náš život sa zmenil a reč tiež. Ale práve vďaka tomuto dielu vieme o sebe viac, o našom etablovaní sa na národ a to je záväzok. Treba si to prečítať, aby sme lepšie pochopili našu súčasnosť. Pri precíznom našťudovaní originálu v hlaholike a v kongeniálnom preklade p. Turčányho, každý musí nájsť spoločné korene a znaky s jazykom, ktorým hovoríme dnes. Nesmieme zabudnúť, že z tejto studnice sa napili aj všetky ostatné slovanské kmene, ktoré tu existovali a dodnes existujú, hoci inde a po svojom. Je to jednoducho zázrak, bez ktorého by sme tu dnes neboli...

- *V auguste 2008 ste účinkovali spolu so slovenským choreografom, režisérom Jurajom Kubánkom na festivale Letokruhy človeka a krajiny pod Svoradom. Spomínané podujatie bolo venované Vašmu životnému jubileu. Významný slovenský scenárista a dramaturg Viliam Gruska Vám za umelecké zásluhy prisúdil titul Kráľovnej slovenčiny, cítite sa byť naozaj kráľovnou?*

IDA RAPAIČOVÁ: - Ak to povedal taký náročný, široko vzdelaný a múdry človek ako je pán doc. Ing. arch. Viliam Gruska, je to dvojnásobná poklona. Myslim si, že tých kráľovien máme viac...

Zhovárať sa Emanuel Orbán

BOL BY V TOM ČERT, ABY SOM TERAZ NEPREBUDIL V SLOVAKOCH NÁRODNÉ ČÍTENIE!

Kresba: Andrej Mišanek

Každý deň sa nám rozširujú zástupy slovenských žien a diev, ktoré si vylepšujú tradičné slovenské priezviská s prechýlenou koncovkou -ová. Robia to najčastejšie jednoduchým odštitnutím prípony, inokedy zasa spriahnutím prijateľného manželského priezviska s tvarom priezviska otcovského, pričom nezávislosť od rodičovského hniezda alebo od manžela dávajú najavo aj gramaticky - jedno alebo druhé meno neohýbajú ani nesklonujú. Takto nám vznikajú zdvo-

Lenže beda.

Pri včerajšom nákupe životných potrieb v meste sme s hrôzou zistili, že horlivé úsilie našich žien v oblasti novelizovania tradičných slovenských priezvisk sa neobmedzuje iba na celebrity. Už to nie je iba Esmeralda Klincsek z modelingového centra na našej Obchodnej ulici, ktorá sa potrebuje stavovsky dištancovať od obyčajnej Hanky Klinčekovej, krajčírky pôsobiacej na tejže ulici oproti. Na rohu vedľajšej ulice totiž zisťujeme, že už aj naša tetinka

Hanbia sa za koncovku -ová?

jené matrikárske perly typu „Paprčka-Sokratesová“, prípadne „Sokrates-Paprčková“, ktoré sa vo vetách skloňujú naozaj ťažko, vari ťažšie ako naše staré exotikum Figuli. Táto móda ide ruka v ruku s celkovým kultúrnym a informačným globalizovaním, teda presnejšie so všeobecným zaokrúhľovaním sveta, v ktorom ženy mávajú dakedy k dispozícii všetko, čo sa im zažiada, vrátane hlasovacieho práva a polovičky svokrovho domu, inokedy nemajú nič, ani len poctivé priezvisko opierajúce sa o tradíciu. V tomto smere je situácia naozaj rozmanitá. Sú krajiny, kde sa ženy od narodenia do konca života uspokojia hrstou ryže na večeru a trvalým otcovským priezviskom, a sú krajiny, kde ženy po každom rozvode a zisku vysokého odškodného dostávajú nové a nové priezviská, takže ich napokon vymenovať ani porátať už nevládu. A sú aj také krajiny, kde sa ženskost', nádejná materskosť a príslušnosť do novej rodiny dáva na známosť skromným, nenápadným spôsobom - cez gramatickú príponu, ako napríklad u nás.

Ukazuje sa, že niekomu práve tento náš tvar ženských priezvisk býva na tarču, zdá sa príliš jednoduchý, príliš domáci a nejednu chytivú ženu rozbehnutú za kariérou alebo za bohatstvom v širom svete mentálne obmedzuje, brzdi. Dokumentuje to najnovší rozmach ľudovej priezviskovej tvorivosti v prostredí takzvaných celebrit, do ktorého sa smelo hlásia všetky profesionálne i dobrovoľné herečky, strihačky nechťov, majiteľky butikov, divadelné vizážistky, vlásenkárky, kozmetičky, kaderničky, módné návrhárky a iné nenahraditeľné umelkyne postmoderných čias, vrátane našej speváčky Cesnačko, po otcovi Cesnačkovej. Intelektuálky tohto typu nám zmenou priezviska smelo naznačujú, že už v širom svete boli a rozhodne sa chcú doň čo najrýchlejšie znova vydať. Teda dostať.

Amália, dobrá šesťdesiatpäťročná pani Amália Krpková, čo donedávna predávala slovenské vyšivky, po odsledovaní ostatnej Smotánky v komerčnej televízii sa rozhodla prehodnotiť svoje doterajšie meno i priezvisko a nad pult si dáva zavesiť novú, novučičkú, vyblýskanú firemnú tabuľku s dokonale globalizovaným a hlavne neohýbateľným textom: AMALIE KRPKA - EMBROIDERY!

Prečo to tetinka robí? Náš sused, ktorý ju pozná ešte z ľudovej školy a hodnotí ako povedzme priemerne peknú, ale nadpriemerne samolúbu spolupastierku husí, vraví, že Amália je presne ten typ Slovenky, ktorá o ničom inom nesníva, len ako by sa mohla zapáčiť svetu a zapôsobiť na susedy čímsi výnimočným a dokonale moderným. Už dobrých desať rokov totiž ukladá groš ku grošu, centík k centíku do nylonovej štrímfle, spolu s percentom z vdovského príplatku po nebohom mužovi, s jasným cieľom: našporiť potrebnú sumu (momentálne je to ohromujúcich sto eur), ktorú matričné úrady pýtajú rovnako od každej rozprávkovo zarábajúcej slovenskej celebrity ako od chudobného slovenského človeka pri podávaní žiadosti o skultúrnenie zaostalého priezviska.

Sused, pravdaže, túto vlastnosť našich žien kritizuje. Vraví, že ani extrémne ctižiadostivé slovenské tetky z tržnice, ani naše vlásenkárske a dvojčedečkové celebrity si všetky dôsledky amputovania prirodzenej ženskej prípony -ová neuvedomujú. Neuvedomujú si najmä to, že s odmietaním jedného z výrazných systémových znakov nášho jazyka strácajú zároveň jeden zo znakov svojej prirodzenej ženskosti. Inými slovami - cez znetvorenie svojho priezviska a prijatie jeho mužského tvaru sa v našom kontexte vlastne stávajú priezviskovými mužatkami.

Na občianke Amalie Krpka, ktorá bola kedysi tou relatívne peknou Amálkou Krpkovou, to vraj vidno najviac.

BLAŽEJ BELÁK

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Každé jaro je dobrodružstvom prírody, i každá obnova a premena človeka. Najmä v rokoch mladých (14 - 15). Doteraz nemal pochybností, nepoznal otázky, hoci stále dával otázky: ako a z čoho je to či ono? Ale ho netrápilo, že odpoveď bola azda nejasná, často prv zabúdal na otázku, než dostal odpoveď a bol spokojný. Teraz však i najlepšia odpoveď zanecháva v ňom pochybnosti. Aj v duševnom živote. Vznikajú v ňom obavy, či sa dobre vyspovedal, či niečo nezabudol a robí si výčitky. Hoci spoveď je dokonalá, dobrá, keď sa chcel zo všetkého vyspovedať, keď mal dobrú vôľu - a nevedí ak niečo zabudol, ale nie zúmyselne. Jednako ho to trápi. Alebo: bojí sa, či sa dobre pripravil na sv. prijímanie, ráno, večer má pochybnosti či sa dobre pomodlil, keď bol roztržitý pri modlitbe. Rád by som povedal môjmu synovi, že aj so mnou tak bývalo a s každým. Len neskoršie ma poučili, že dobrá je spoveď, dobrá je modlitba - i keď som zabudol niečo alebo keď ma nejaké iné myšlienky v modlitbe mýlili - dobre som vykonal svoju povinnosť, ak som mal dobrú vôľu a chcel som ju vykonať. To ostatné: zabudnutie, roztržitosť atď. sú slabosti, ktoré nás budú prenasledovať celý život a s ktorými sa musíme biť, zbavovať sa ich, premáhať ich. Oni sa stále vracajú a človeku je neraz do zúfania preto; no v pravde tento boj je to, čo nazývame správnym duševným životom. I v otázkach viery. Koľko som ich mal! Či je spravodlivé od Boha, že len pokrstení kresťania môžu byť spasení, hoci je ich omnoho menej ako napr. budhistov. Veď katolíkov je len niečo vyše 400 miliónov, kým pohanov vyše miliardy, Mohamedánov vyše 250 miliónov, pravoslávnych 140 miliónov, protestantov 180 miliónov, židov 15 miliónov atď. Všetkých ľudí žije asi dve miliardy a 150 - 200 miliónov a z nich by len tých 400 miliónov katolíkov bolo spasených? Či môžu za to Čiňania, ktorých je 410 miliónov, že len poldruha milióna z nich je katolíkov? Alebo takéto otázky: Je spravodlivé, že niekto žije celý život v bohatstve a v hriechu, ale po hýrirom živote na konci sa vyspovedá - a je spasený? Kým iný sa celý život trápil v biede a chorobe, bol statočný, ale nakoniec sa dostal do nejakého nešťastia a umrel v hriechu i je zatratený? Dlhú ma trápili takéto otázky. Až odrazu, po mnohom čítaní sv. Písma, keď som bol až na kraji zúfalstva, akoby z čista jasna pochopil som, čo znamenajú nejasnosti v Písme a že práve v nich je najjasnejšia a bezpečná odpoveď na všetky moje pochybnosti. Pochopil som, že môže byť človek, ktorý nikdy nepočul o Bohu, alebo nepravne počul, ktorý sa nikdy nenaučil nijaké slová modlitby - a ktorý predsa je nepochybne dobrý, Boží a bude odmenený za svoju dobrotu. Lebo jeho dobrota je tým krstom, ktorý sa nazýva krstom túžby alebo krvou. Každý má vo svojom svedomí hlas, ktorý vedie k dobrému, volá k Bohu. Kto tento hlas počúva - v akýchkoľvek rečiach alebo bezo slov, - ide k Bohu. Taký keby žil v našich podmienkach a poznal, čo my: bol by katolíkom - a tým je aj nim v istom zmysle. Pravda, o týchto veciach ťažko hovoriť, lebo my so svojim konečným rozumom

úplne nikdy nevníkame do tajomstva nekonečnej spravodlivosti a všemohúcnosti. Treba veriť, oddane, ako verí dieťa matke, ba ešte viac. Musí byť človek nejakým vyšinutým z normálneho zvyklého života, dostať sa do nejakej strašnej veci, katastrofy, strachu o život najmilších - alebo stroskotat' a vidieť, že všetko, čo za dlhý vek budoval, zhromažďoval, spadlo, zrútilo sa. Zmizlo ako nič (na čom si tak veľmi zakladal)! Musí byť nejakým hrozne sklamaným v niekom, alebo sebou, potupeným, alebo také dačo. Len vtedy sa otrásie, že zrazu vidí tú druhú stranu a chápe všetko. No nemusí tak byť v každom prípade. Ale väčšinou tak býva. A dokonca je šťastný v tom nešťastí, keď číta v Písme o lotrovi,

ALEXANDER MACH

Očakávanie... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

ktorý len posledné minúty sa stal dobrým a dostal sa do raja. Niekto môže prežiť za minútu hrôzu, bolesť väčšiu, než sú bolesti iného za celý jeho dlhý život - a je spravodlivé čo sa stane. Ovšem „spravodlivé“, keď pod spravodlivosťou rozumieme Božiu lásku, Božie milosrdenstvo, lebo ináč nič nie je spravodlivé. „Istý veriteľ mal dvoch dlžníkov: jeden bol dlhý päťsto a druhý päťdesiat desiatnikov. Keď nemali odkiaľ zaplatiť, odpustil im obom. Ktorý ho teda viac miluje?“ A farizej Šimon musel Ježišovi odpovedať: „Myslím, že ten, ktorému viac odpustil.“ Alebo: Tí, čo prišli do roboty až navečer dostali toľkú mzdu, ako tí, čo od rána pracovali. A bolo to spravodlivé, lebo tí, čo od rána pracovali, dostali toľko, koľko sa zjednali, koľko im patrilo. - Len chápať zákon lásky, ktorá nepozná nijaké predpisy, nemožnosti a ktorá vtedy je najhýrivejšia, najštedrejšia a najdojímavejšia, keď sa podľa suchého rátania chladného rozumu zdá byť neodôvodnene nepríjemná, „nespravodlivá“. V tomto svetle už lepšie chápeme, ale úplne nikdy nepochopíme všetko - a preto treba byť, zostať naveky dôverivým dieťaťom pred Bohom. No nielen duševne, ale v 14 - 15 roku aj telesne vznikajú v nás dotiaľ neznáme záhady. V každom svojom úde cíti človek mladý akési jaro, tajomné chvenie. Raz mu je z toho do smiechu a raz do plaču. Naplnia sa šťavami ako strom miazgou. Všeličo nechápe, ale stud mu bráni opytovať sa - a to je veľmi zdravý stud, lebo o týchto veciach sa má človek rozprávať vlastne len so sebou a s Bohom - a najmä čím menej myslieť na ne. To sa, pravda, ľahko povie. V skutočnosti, čím viac chce nemyslieť na ne, tým viac sa mu natískajú, pracuje fantázia, stáva sa neistým, grambľavejším, akoby mal štyri ruky a všetky ľavé, k tomu v krátkych rukávoch. Možno niekedy zvláštna milosť Božia účinkuje tak, že si mladý človek ani nevedomí, čo sa s ním deje, prijíma všetko temer ako anjel - a to je dobre - no väčšina prírody sa v tomto veku hlási a prejavuje búrlive ako život v pralesi. Áno, taký malý prales je

vtedy - a vlastne stále - myslím, každý človek. Potrvá, kým sa človek vyzná v tom pralesi, často zabúdi a nikdy nemá istotu či sa už skutočne vyzná v ňom. Oživa krv dávných vekov, počúva na hlasy neznámych zvierat, človek sa ich aj bojí, aj ich rád. Zmocňujú sa človeka také žiadosti, o ktorých svedomie celkom zreteľne hovorí, že nesmú byť splnené. Je to stály rozpor: to je život. Stála voľba medzi dobrom a zlom. Neboj sa toho, že je i v Tebe divočina. Ona je v každom od Boha daným základom pre boj o víťazstvo dobra. Pudy žiadostivosti, predstavy - to je nie ani hriechom, ani nešťastie. To sú sily, ktoré ani nemožno, ani netreba vykynožiť, ale ovládať. Krv, prales chce vládnuť a často je

na strune. Teda tak, ako svedomie káže. Človek akosi vycíti, čo potrebuje urobiť, aby bol zdravý, svieži a vo svedomí spokojný. I duševne i telesne sa často umývať. Ruky, nohy, pod pažou a spodné telo ráno - večer studenou vodou nielen umyť - občas i vydrhnúť trochu, prípadne i cvičiť chvíľu a to všetko zasadiť do rámca rannej, potažne večernej modlitby. - Ráno po prebudení okamžite vyskočiť z postele, večer s modlitbou až neusnem. (aj tiché opakovanie si úlohy môže byť ako modlitby, závisí všetko od úmyslu.

Cez deň mať poriadok vo všetkých veciach a prácach, ba aj v hre a zábave! Nemysli si, že by to unavovalo, otravovalo život. Pohotovosť, to nie je otroctvo. Poriadok dáva

nemu a lenže neprivedli Herodesa do Betlehema! Poriadok, sebakontrola, jednoduchosť - to sú nástroje, ktorými z pralesa, z divočiny vytvorí človek kultivovanú úrodnú zem, upravený park, úhľadné záhony, ktoré prinášajú i ovocie, krásu i radosť.

Pán Boh, ktorý nám dal pudy i sily tela, dal nám i hlas svedomia a najmä múdrosť ducha a nadovšetko však dáva nám milosť. Tak potom môžeme i zdanlivé „zlé“ sily viesť k dobrému. Ba ukáže sa, že bez toho „zla“ ani by sme nemohli nič dobrego urobiť. Ak ma (v dospelom už veku) všetko ťahá k dievčaťu a dievča k mladému mužovi - to sú i pudy, ale i sily vyššie. City, srdce, krv, (ktoré môžu i toľko zla narobiť) - to sú cesty k vyššiemu cieľu, v pravde cesty Božie. Teda nevidieť v tom, čo krv a srdce žiada, len čosi zlé, naopak treba v nich vidieť Boží dar, ba viac priam určenie Božie. Ale potom podľa toho sa aj držať vo všetkých veciach srdca, citov a celého človeka. Nie poddať sa ako kus dreva divokému prúdu, nie padať, rútiť sa kam ma vášne alebo vetry ženú, lež chytiť pevne opraty citov do rúk svedomia a bez toho, že by som city zničil, stanem sa ich pánom. To je pravá možnosť a pravá sloboda človeka.

Mnoho z týchto vecí teraz ešte nechápeš - syn môj - a budú možno iné, ktoré doľahnú na teba a o ktorých nepíšem (lebo najlepšie o nich nepísať), ale všetko prekonáš a všetko ti bude slúžiť k dobrému, keď si zachováš pevnú, detsky pevnú vieru. Z viery totiž žije láska k Bohu a táto láska sa prejavuje v láske k najbližším ľuďom, s ktorými žijem doma, v škole, v práci. Správny prejav lásky k Bohu je veľkodušná pokora v pomere k ľuďom: ochotná vždy pomáhať, odpúšťať, znášať nevdak, odstrkovanie, prípadne aj krivdy s akousi tichou povznesenosťou ducha. Je to veľmi ťažká vec. Človek je sama pýcha, vrece pýchy, cíti sa stredom sveta a obyčajne len to nejaké strašné vyšinutie z obvyklého života (choroba, sklamanie, alebo nejaká veľká bolesť duševná) naučí ho, že nie je stredom sveta, ale práškom, červičkom. No predsa v tom zmysle úžasne veľkým, lebo za neho trpel a umrel sám Boh, sám syn Boží, aby ho dvíhal z prachu k nekonečným výšinám. Keď pochopí toto tajomstvo života, bude mu ľahko a všetko - i bolesť i zlo - slúžiť mu bude k dobrému.

Pokora je nie podližavosť, ani pretvárika. Nie je smútok ani špinavé šaty, alebo mäkkosť, ktorej slzy stále visia na nitke. Človek hrdý na svoj názor, na svojich predkov, na víťazstvo po ťažkom boji a pod. - v pravde môže byť práve najpokornejší. Bojujúci môže mať najväčšiu lásku. Boh žiada od každého pokoru podľa stavu, veku, vzdelania, temperamentu. To je ako s vierou. Ináč verí učenc, ináč starenka na dedine, ináč dieťa - každý ináč prijíma tajomstvá - a je to tá istá viera. Ba i ten istý človek, toho istého dňa, ináč sa modlí Otčenáš ráno a ináč večer. Dáva mu inú náplň. A je to ten istý Otčenáš. Keby sa ho človek modlil celý deň, ani jeden sa nebude rovnať druhému. Mysleť totiž pracuje stále, fantáziu nemožno len tak podrobiť - no všetko možno zapojiť do Otčenáša, i radosť i očakávanie nejakej zvesti, alebo stretnutia, i hlad i túžbu alebo obavu, školskú úlohu, alebo urážku, predsavzatie urobiť v mene Božom

všetkému to, čo čistota zdraviu. Len si vezmi napríklad takúto vec. Nenaučíš sa dosť dobre úlohu, ideš do školy, sedíš neistý, tŕpneš, si celý nesvoj či ťa nevyvolá profesor atď... Cítiš nepokoj vo svedomí, výčitky si robíš, že si sa mohol dobre naučiť úlohu. A keď ti aj prejde hodina „obávaná“ šťastlivo, vpravde ti zostane nepríjemný pocit. Všetko to, čo pretrpíš, ani zďaleka sa nevyrovná tej hodinovej alebo aspoň len polhodinovej práci, čo by si bol ešte potreboval, aby si sa dobre naučil úlohu. Keď by sa to opakovalo častejšie, azda denne, tak ťa to úplne skrivi, urobí ťa to neistým, pokryteckým, bojazlivým a súčasne drzým i opovážlivým, pociťovať budeš hanbu pred mamičkou, budeš nervózny a veru i spánok i hru i všetko budeš mať otrávené. (Iné by bolo, keď sa nenaučíš úlohu, lebo si prosto nestihol ani pri najlepšej vôli. Vtedy môžeš mať svedomie spokojné. Ostatne, to však dobre cítiš.) Taktó neporiadok v učení ovplyvní ťa na celej čiare a stratíš odolnosť, pokoj a čistú radosť zo života. Teda: poriadok, „byť ako na strune“ nielenže neotravuje a nekazí radosť života, ale práve naopak: je ich podmienkou. Každá malá príhoda to môže dokázať! A nielen v učení, ale vo všetkom poriadok!

Druhá vec. Občas sa skontroluj, či nemáš nejaký zlý zvyk, či nie si na niečo pyšný, neoprávnené hrdý, či nelipneš na nejakej hlúposti až nezriadené. Nauč sa byť a buď rád nenápadný zovňajškom - uvidíš, že vnútorne sa budeš tým lepšie cítiť. Maj rád tiché, mierne spôsoby, jednoduché jedlá, nekrikľavé farby - napríklad viazanku, košeľe, šaty jednej farby, čo možno miernej - skromnosť! Držať si šaty, knihy v poriadku a čistote, ešte i vrecká na šatách! Nebyť zbytočne iným na ťarchu.

Jednoduchosť a chudoba je veľkým pozhnaním, keď mám k tomu sily. Aj v prípadnom bohatstve opravdivo šťastný život môže byť len v miernosti, v skromnosti a jednoduchosť. Pastieri mali celkom blízko k Ježišovi, králi a mudrci museli urobiť veľkú, ťažkú cestu k

I.

Prekrásny strom rastúci v prírode a ten istý strom zobrazený umelcom na plátne, vyvolávajú rovnaký estetický dojem, podliehajú rovnakému estetickému hodnoteniu, nie nadarmo sa pri vyjadrení tohto hodnotenia používajú v oboch prípadoch rovnaké slová. No ak by sme všetko obmedzili len na takúto zdanlivú, povrchnú rovnorodosť, mohli by sme sa pýtať (a naozaj sa pýtame): načo teda toto zdvojenie krásy? Nie je len detinskou zábavkou opakovať na obraze to, čo už má svoju nádhernú existenciu v prírode? Zvyčajne na to odpovedajú (napr. Taine vo svojej *Philosophie de l'art*), že umenie nenapodobňuje predmety a javy skutočností ako také, ale to, čo v nich vidí umelec. A naozajstný umelec v nich vidí len ich typické, charakteristické rysy. Estetický prvok prírodných javov, ktorý už prešiel skrze vedomie a obrazovosť umelca, sa očisťuje od všetkých materiálnych náhodností a teda sa snaží vystupovať zreteľnejšie; krása rozliata po celej prírode, v jej formách a odtieňoch, vystupuje na obraze skoncentrovaná, zhustená a zdôraznená. S takýmto vysvetlením sa však nemôžeme celkom uspokojiť už len z toho dôvodu, že sa nedá uplatniť v mnohých dôležitých odvetviach umenia. Napríklad aké prírodné javy sú zdôraznené v Beethovenových sonátach? Je očividné, že estetická spojitosť umenia a prírody je ešte hlbšia a ešte značnejšia. V skutočnosti nespočíva v opakovaní, ale v rozvíjaní umeleckého diela, ktoré začala príroda - v rozšírenejšom a úplnejšom vyriešení tej istej estetickej úlohy.

Výsledkom prírodného procesu je človek v dvojakom zmysle: po prvé, ako najkrajšia a po druhé, ako najvedomejšia prírodná bytosť. Práve touto druhou vlastnosťou sa človek sám stáva z výsledku činiteľom svetového procesu tým viac, čím dokonalejšie zodpovedá svojmu ideálnemu cieľu - úplnému vzájomnému prestúpeniu a slobodnej solidarite duchovných a materiálnych, ideálnych a reálnych, subjektívnych a objektívnych faktorov a prvkov vesmíru. Môžeme sa však pýtať, prečo by nám mal byť celý vesmírny proces, ktorý začala príroda a rozvíjal človek, predstavovaný práve z estetickej stránky, ako vyriešenie akejsi estetickej úlohy? Nebolo by lepšie uznať, že jeho cieľom je uskutočnenie pravdy a dobra, víťazstvo najvyššieho rozumu a vôle? Ak tu ako odpoveď pripomenieme, že krása je len stelesnením toho istého ideálneho obsahu v zmyslových formách, ktorý sa pred týmto stelesnením nazýva dobrom a krásou, vyvolá to novú námietku. Prísny moralista by povedal, že dobro a pravda nepotrebujú estetické stvámenie. Konat' dobro a poznať pravdu - to stačí.

Ako odpoveď na túto námietku pripustíme, že dobro sa uskutočňuje - nielen v osobnom ľudskom živote, ale aj v živote celej spoločnosti, keď je zrealizované ideálne spoločenské zriadenie, vládne plná solidarita, všeobecné bratstvo. Nepreniknuteľnosť egoizmu je zrušená, všetci sa nachádzajú v každom a každý jednotlivec vo všetkých ostatných. No ak sa táto všeobecná vzájomná prestúpenosť, v ktorej je podstata mravného dobra, zastavuje pred materiálnou prírodou; ak duchovný princíp, ktorý už zvíťazil nad nepreniknuteľnosťou duševného ego-

izmu človeka, nemôže prekonať nepreniknuteľnosť hmoty, fyzický egoizmus; znamená to, že sila lásky alebo dobra nie je dostatočne silná. Znamená to, že tento mravný princíp nemôže byť uskutočnený do konca a plne ospravedlnený. Vtedy vyvstáva otázka - ak napokon víťazí temná sila materiálneho bytia a ak ju nedokáže premôcť princíp dobra, nespočíva potom práve v nej autentická pravda všetkého existujúceho a nie je potom to, čo nazývame dobrom, len subjektívny príznak? A naozaj môžeme hovoriť o víťazstve dobra, ak spoločnosť usporiadaná na najideálnejších mravných princípoch môže v ktoromkoľvek oka-

VLADIMÍR SOLOVJOV

Všeobecný zmysel umenia

miu zaniknúť následkom geologickej či astronomickej katastrofy? Bezpodmienečné odcudzenie mravného princípu od materiálneho bytia nie je nijako zhubné pre materiálne bytie, ale je zhubné práve pre mravný princíp. Samotná existencia mravného poriadku vo svete predpokladá jeho súvislosť s materiálnym poriadkom, určitú koordináciu medzi nimi. Ale ak je tomu tak, netreba potom hľadať túto spojitosť mimo celej estetiky, v priamej vláde ľudského rozumu nad slepými prírodnými silami, v bezpodmienečnom panstve ducha nad materiou? Už sa zrejme urobilo niekoľko dôležitých krokov k tomuto cieľu; až tento cieľ dosiahneme, až vďaka úspechom aplikovaných vied zvíťazíme, ako si dnes myslia optimisti, nielen nad priestorom a časom, no i nad smrťou samotnou; potom bude existencia mravného života na svete (na materiálnom základe) konečne zabezpečená - no jednako to bude bez akéhokoľvek vzťahu k estetickému záujmu. Teda i potom zostane platná téza, že dobro nepotrebuje krásu. Ale bude v takom prípade samotné dobro úplné? Ved' jeho podstata nespočíva v triumfe jedného nad druhým, ale v solidarite všetkých. A môžu byť z počtu týchto všetkých vylúčené bytosti a činitelia prírodného sveta? To znamená, že ani na nich nemožno nazeráť len ako na prostriedky či nástroje ľudskej existencie, teda aj k nim je nutné pristupovať ako ku kladnému prvku v ideálnom poriadku nášho života. Ak sa mravný poriadok musí pre svoju pevnosť opierať o materiálnu prírodu ako o prostredie a prostriedok svojej existencie, musí pre svoju úplnosť a dokonalosť zahmúť do seba materiálny základ bytia ako samostatnú časť etického deja, ktorý sa tu premieňa na dej estetický, lebo materiálne bytie môže byť zavedené do mravného poriadku len skrze svoje vlastné presvetlenie, oduchovnenie, teda len vo forme krásy. Teda tak je krása potrebná na realizáciu dobra v materiálnom svete. Lebo len prostredníctvom nej sa nedobrá tma tohto sveta presvetľuje a prekonáva.

Ale neuskutočnil sa už tento akt celosvetového presvetlenia? Prírodná krása už prikrýla svet svojim jagavým závojom, ohavný chaos sa bezmocne mihá pod usporiadanou podobou sveta a nemôže sa ho zbaviť ani v nekonečnom priestore nebeských telies, ani v ohraničenom priestore pozemských

organizmov. Nemá sa naše umenie starať len o to, aby zaodelo do krásy len ľudské vzťahy, aby stelesnilo v okúsiteľných obrazoch pravdivý zmysel ľudského života? Ale v prírode sú temné sily iba premožené, a nie presvedčené vesmírnym zmyslom, toto samotné víťazstvo je povrchné a neúplné, aj krása prírody je iba závojom, pokrývkou prehodenou cez zlý život, a nie pretvorením onoho zlého života. Preto človek so svojim rozumovým chápaním musí byť nielen cieľom prírodného procesu, no i prostriedkom na spätné, hlbšie a úplnejšie pôsobenie na prírodu zo strany ideálneho princípu. Vieme, že realizácia tohto princípu už

poznať rozdiely medzi nimi - poznať ich nielen v abstraktnej reflexii, ale predovšetkým na úrovni bezprostredného citu, ktorý je vlastný umelcovi.

II.

Rozdiel medzi ideálnym, teda dôstojným, patričným bytím a medzi bytím nepatričným alebo nedôstojným, závisí vôbec od toho či iného vzťahu jednotlivých prvkov sveta k sebe navzájom a k celku. Keď sa jednotlivé elementy po prvé - navzájom nevyklúčujú, ale naopak, keď jeden do druhého navzájom zapadajú, so vzájomnou solidaritou voči sebe; po druhé - keď nevyklúčujú celok, ale upevňujú svoje jednotlivé existencie na jednot-

predstavivosťou ako krása. Medzi týmito pozitívnymi ideálnymi definíciami dôstojného bytia sa nachádza taká istá bytostná totožnosť ako medzi negatívnymi princípmi, ktoré im zodpovedajú. Všetko zlo môže byť chápané ako porušenie vzájomnej solidaritnosti a rovnováhy časti a celku; a v podstate k tomu vedie všetka lož a všetka škaredosť. Keď sa čiastočný alebo jednotkový element potvrdzuje vo svojej osobitosti v snahe eliminovať alebo zadusiť cudzie bytie, keď čiastkové alebo jednotkové elementy každý zvlášť alebo spolu chcú zaujať miesto celku, vylučujú a negujú jeho samostatnú jednotu a tým aj všeobecnú prepojenosť medzi sebou. A naopak, keď je v mene jednoty utlačovaná a limitovaná sloboda čiastkového bytia, musíme toto všetko, teda výlučné sebaopodtrvzovanie (egoizmus) i anarchistický partikularizmus a despoticke zjednotenie, uznať za zlo. Avšak to isté, prenesené z praktickej do teoretickej sféry, je lož. Lžou nazývame takú myšlienku, ktorá si vyberá iba jednu z mnohých ďalších stránok bytia a v jej mene neguje všetky ostatné. Lžou nazývame aj taký duševný stav, ktorý poskytuje miesto len pre neurčitý súbor čiastkových empirických téz a pritom popiera všeobecný zmysel alebo rozumovú jednotu vesmíru. A napokon za lož musíme označiť aj abstraktný monizmus alebo panteizmus, ktorý v mene princípu bezpodmienečnej jednoty odmieta každú čiastkovú existenciu. A tie isté bytostné príznaky, ktoré určujú v mravnej sfére zlo a v duševnej sfére lož, určujú aj v estetickej sfére škaredosť. Škaredé je všetko to, v čom sa jedna časť neúmerne rozrastá a prevláda nad ostatnými, v čom niet jednoty a celistvosti a napokon je škaredé to, v čom nie je sloboda rôznorodosti.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

